

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen

Toimintaohjelma 2009–2013 -väliraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:23

Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen

Toimintaohjelma 2009–2013 -väliraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:23

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, Teija Metsänperä (graafit ja taulukot) opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-063-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:23

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
4.10.2011

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Kulttuurin matkailullista tuotteistamista edistävä työryhmä Puheenjohtaja: johtaja Paula Tuomikoski (OKM) Sihteeri: neuvotteleva virkamies Anne Mattero (OKM)		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
		Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 12.9.2007	Dnro 97/040/2007
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen; Toimintaohjelma 2009–2013 -väliraportti			
Julkaisun osat Muistio ja liite			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opetusministeriö asetti 12.9.2007 työryhmän kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen edistämistä varten. Kulttuuriviennin ohjausryhmä hyväksyi joulukuussa 2008 työryhmän esityksen toimintaohjelmaksi vv. 2009-2013. Työryhmä seuraa ja arvioi ohjelman toteutumista. Tässä väliraportissa kuvataan toteuma 30.6.2011 mennessä ja esitellään suunnitelma jatkotyöskentelyä varten.</p> <p>Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelmassa on määritelty seuraavat kehittämistoimet, joita työryhmä edistää ja toteuttaa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietopohjan ja tilastoinnin vahvistaminen; - tuotekehitysmallin kehittäminen; - tuottaja- ja tuottamotoiminnan kehittäminen; - Suomen kulttuurisen maaidentiteetin vahvistaminen; - kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen; - yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen; - Euroopan unionin ja kansainvälisten toimien hyödyntäminen. <p>Kehittämistoimiin liittyvät kaikki 16 käytännön toimenpidettä ovat toteutuneet tai käynnistyneet. Keskeisellä sijalla on ollut taustaselvitysten tuottaminen. Vv. 2008-2010 valmistui yhteensä 11 selvitystä, jotka antavat tietoa kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen edellytyksistä ja kehittämistarpeista. Työryhmän suunnitelmat jatkotoimenpiteiksi perustuvat pitkälti tähän selvitystyöhön.</p> <p>Tähänastisen työskentelyn perusteella sekä matkailun kehityksen valossa näyttää siltä, että kulttuurin matkailullisella tuotteistamisella voi olla arvioitua enemmän potentiaalia kulttuurialojen talouden ja työllisyyden vahvistamisessa. Kulttuurin ja taiteen avulla voidaan tuoda uudenlaista näkökulmaa matkailualalle, mikä puolestaan vahvistaa matkailuelinkeinon kilpailukykyä ja matkailualan kestäväää kehittämistä. Jatkotyöskentelyssä toimintaohjelman kehittämistoimilla pyritään luomaan ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun ohella edellytyksiä kotimaan kulttuurimatkailun kestäväälle kasvulle.</p> <p>Työryhmän on määrä tarkastella erityisesti sitä, miten eri rahoituslähteiden, varsinkin Euroopan unionin (EU) rakennerahastokauden 2007-2013 ohjelmat tukevat kulttuurin matkailullista tuotteistamista. Vv. 2007-2010 julkista tukea myönnettiin kaikkiaan 2087 EU-osarahoitteisille matkailuhankkeelle yhteensä 212,8 miljoonaa euroa. Lukumääräisesti suurin osa oli yritystukihankkeita. Seuraavaksi eniten tukea myönnettiin kulttuuri- ja liikuntakohteille sekä tapahtumille (15,9 %), joille varattu rahoitus oli yhteensä 33,9 miljoonaa euroa.</p> <p>Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen tapahtuu siis usein yksittäisten hankkeiden ja toimien kautta. Vuonna 2011 aloitti toimintansa valtakunnallinen kulttuurimatkailun katto-ohjelma, Culture Finland. Ohjelman tehtävänä on yhdistää eri puolilla Suomea tapahtuvaa kulttuurimatkailun kehittämistyötä sekä edistää kulttuuri- ja matkailualoilla toimivien tahojen yhteistoimintaa.</p>			
Avainsanat kulttuuri, matkailu			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:23		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-063-6 (PDF)
Kokonaissivumäärä 40	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
4.10.2011

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Författare: Arbetsgruppen för främjande av produktutveckling inom kulturturism Ordförande: direktör Paula Tuomikoski (UKM) Sekreterare: konsultativ tjänsteman Anne Mattero (UKM)	Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
	Datum för tillsättande av 12.9.2007	Dnro 97/040/2007
Publikation (även den finska titeln) Produktutveckling inom kulturturism; Åtgärdsprogram 2009–2013 - mellanrapport (Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen; Toimintaohjelma 2009–2013 -väliraportti)		
Publikationens delar Promemoria och bilaga		
<p>Sammandrag</p> <p>Den 12 september 2007 tillsatte undervisningsministeriet en arbetsgrupp för att främja produktutveckling inom kulturturism. Arbetsgruppen utarbetade ett förslag till åtgärdsprogram för 2009–2013, som styrgruppen för kulturexport godkände i december 2008. Arbetsgruppen uppföljer och utvärderar genomförandet av programmet. I denna mellanrapport beskrivs åtgärdsprogrammets utfall fram till 30.6.2011 och därtill presenteras en plan för det fortsatta arbetet.</p> <p>I åtgärdsprogrammet för produktutveckling inom kulturturism anges följande utvecklingsåtgärder som arbetsgruppen främjar och genomför:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stärkande av kunskapsbasen och statistikföringen; - utveckling av en modell för produktutveckling; - utveckling av producentskapet; - stärkande av Finlands kulturella identitet; - utveckling av kulturevenemang för turister; - främjande av samarbete och kontaktnätverk; - utnyttjande av utvecklingsarbetet inom EU och internationella organisationer. <p>Alla 16 praktiska åtgärder som ingår i programmet har antingen genomförts eller inletts. Fokus har varit att producera bakgrundsutredningar. Åren 2008–2010 sammanställdes totalt 11 utredningar, som har gett information om förutsättningarna och utvecklingsbehoven för produktutvecklingen inom kulturturism. Arbetsgruppens planer på framtida åtgärder bygger långt på detta utredningsarbete.</p> <p>Utgående från det arbete som arbetsgruppen gjort hittills och turismens utveckling verkar det som om produktutvecklingen inom kulturturism kan ha en större roll än väntat i stärkandet av kulturbranschernas ekonomi och sysselsättning. Med hjälp av kultur och konst kan man ge turism-branschen nya perspektiv, vilket bidrar till att stärka turismnäringens konkurrenskraft och den hållbara utvecklingen inom turismen. Utöver att stärka turismen som riktar sig till Finland eftersträvar utvecklingsåtgärderna framöver att skapa förutsättningar för hållbar utveckling och tillväxt för kulturturismen inom landet.</p> <p>Arbetsgruppen ämnar särskilt betrakta hur olika finansieringskällor, i synnerhet programmen inom Europeiska unionens strukturfondsomgång 2007–2013, stödjer produktutvecklingen inom kulturturism. Under åren 2007–2010 beviljades totalt 212,8 miljoner euro i offentligt stöd till sammanlagt 2087 turismprojekt som var medfinansierade av EU. Till antalet var största delen av dessa företagsstödsprojekt. Därefter beviljades mest stöd till kultur- och idrottsobjekt samt evenemang (15,9 %), för vilka man hade reserverat 33,9 miljoner euro.</p> <p>Produktutveckling inom kulturturism sker ofta genom enskilda projekt och åtgärder. År 2011 startade den nationella kulturturism utvecklingsprogram, Culture Finland. Programmets uppgift är att kombinera utvecklingsarbetet av kulturturism i olika delar av landet och att stärka samarbetet mellan kultur- och turismsektorer.</p>		
Nyckelord		
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2011:23	ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-063-6 (PDF)
Sidoantal 40	Språk finska	Pris
Distribution -		Sekretessgrad offentlig
Förlag Undervisnings- och kulturministeriet		

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Opetusministeriö asetti 12.9.2007 työryhmän kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen edistämistä varten. Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä laati esityksen toimintaohjelmaksi, jonka kulttuuriviennin ohjausryhmä hyväksyi joulukuussa 2008 toimeenpantavaksi vuosina 2009–2013¹. Ohjelman valmistelun perustana olivat Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelma vuosille 2007–2011², valtioneuvoston periaatepäättös Suomen matkailupolitiikasta ja Suomen matkailustrategia vuoteen 2020³.

Ohjelman tavoitteeksi asetettiin edellä mainituissa asiakirjoissa tehtyjen linjausten mukaisesti edistää kulttuurisisältöisten matkailutuotteiden ja -palvelujen tuotteistamista, erityisesti kansainvälisten kulttuurimatkailupalvelujen kehittämistä. Pyrkimyksenä on vahvistaa kulttuurialojen työllisyyttä ja kulttuurituotannon taloudellisia edellytyksiä sekä lisätä Suomen vetovoimaa kiinnostavana kulttuurimatkailun kohdemaana.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin johtaja Paula Tuomikoski opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja jäseniksi kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, kehittäispäällikkö Pirkko-Liisi Kuhmonen ja ylitarkastaja Päivi Salonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä erityisasiantuntija Lea Häyhä työ- ja elinkeinoministeriöstä, yksikön päällikkö Juha Parikka ulkoasiainministeriöstä, ylijohtaja Jaakko Lehtonen Matkailun edistämiskeskuksesta, rakennuspäällikkö Kari Nikkanen Museovirastosta, toiminnanjohtaja Kai Amberla Finland Festivalsista ja ohjelmapäällikkö Päivi Lappalainen Matkailun ja elämystuotannon osaamisklusterista. Pääsihteeriksi kutsuttiin Anne Mattero opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Kehittäispäällikkö Pirkko-Liisi Kuhmonen siirryttyä eläkkeelle työryhmän työhön on osallistunut projektisihteeriksi Heli Talvitie opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Yksikön päällikkö Juha Parikan siirryttyä muihin tehtäviin työryhmän jäsenenä on toiminut kulttuuripäällikkö Outi Hakanen ulkoasiainministeriöstä. Pysyvänä asiantuntijana on ollut tutkimuspäällikkö Tom Ylkänen Matkailun edistämiskeskuksesta. Työhön ovat lisäksi osallistuneet tutkimus- ja kehitysjohdaja Kristiina Hietasaari ja kehityspäällikkö Liisa Hentinen Matkailun edistämiskeskuksesta sekä hallinnollinen avustaja Arja Bellinger opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Työryhmä kokoontui 11 kertaa ajanjaksolla 1.1.2009–30.6.2011 ja kuuli liitteessä mainittuja asiantuntijoita.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä seuraa ja arvioi ohjelman toteutumista vuoteen 2013 asti kestäväen toimikautensa aikana. Työryhmän tulee erityisesti selvittää, miten eri rahoituslähteiden, varsinkin Euroopan unionin (EU) rakennerahastokauden 2007–2013 ohjelmien kautta voidaan kohdentaa tukea kulttuurin matkailullista tuotteistamista edistävii hankkeisiin.

Tietoa ohjelman toimeenpanosta on kirjattu kulttuurivientiraportteihin⁴, opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta- ja taloussuunnittelun asiakirjoihin sekä www.kulttuurivienti.fi -sivuille. Tässä väliraportissa kuvataan toimintaohjelman toteuma 30.6.2011 mennessä ja esitellään suunnitelma jatkotyöskentelyä varten.

Työryhmä luovuttaa väliraporttinsa opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 4.10.2011

Paula Tuomikoski

Kai Amberla

Outi Hakanen

Lea Häyhä

Kirsi Kaunisharju

Päivi Lappalainen

Jaakko Lehtonen

Anne Mattero

Kari Nikkanen

Päivi Salonen

Heli Talvitie

Sisältö

1	<u>Toimintaohjelman toimeenpano</u>	8
1.1	Yleistä	8
1.2	Rahoitus	9
1.2.1	Harkinnanvarainen valtionavustus	9
1.2.2	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	9
1.3	Ohjelman mukaisten kehittämistoimien toteutuminen	12
1.3.1	Kehittämistoimi: Tietopohjan ja tilastoinnin vahvistaminen	12
1.3.2	Kehittämistoimi: Tuotekehitysmallin kehittäminen	14
1.3.3	Kehittämistoimi: Tuottaja- ja tuottamotoiminnan kehittäminen	16
1.3.4	Kehittämistoimi: Suomen kulttuurisen maidentiteetin vahvistaminen	17
1.3.5	Kehittämistoimi: Kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen	18
1.3.6	Kehittämistoimi: Yhteistyön ja verkostoitumisen vahvistaminen	21
1.3.7	Kehittämistoimi: Euroopan unionin ja kansainvälisten organisaatioiden toimien hyödyntäminen	26
2	<u>Toimintaympäristömuutokset</u>	28
2.1	Kulttuurimatkailun toimintaympäristömuutokset	28
2.1.1	Kulttuuripolitiikka	28
2.1.2	Matkailupolitiikka	28
2.1.3	Aluekehittäminen	29
2.1.4	Euroopan unioni	29
2.2	Kulttuurimatkailun kehitys	30
2.2.1	Kansainvälisen ja Suomen matkailun kehitys	30
2.2.2	Ulkomailta Suomeen suuntautuva kulttuurimatkailu	32
2.2.3	Museoiden ulkomaalaiset kävijät vuonna 2009	34
2.2.4	Ulkomaalaisten matkailijoiden kulutus (euroa) kulttuuripalveluihin	34
3	<u>Työryhmän suunnitelma jatkotyöskentelyä varten</u>	35
	<u>Liite. Asiantuntijoiden kuuleminen</u>	38
	<u>Loppuviitteet</u>	39

1 Toimintaohjelman toimeenpano

1.1 Yleistä

Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelmassa on määritelty seuraavat kehittämistoimet, joita opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän tulee vuoteen 2013 asti jatkuvan työnsä aikana edistää ja toteuttaa:

- tietopohjan ja tilastoinnin vahvistaminen
- tuotekehitysmallin kehittäminen
- tuottaja- ja tuottamotoiminnan kehittäminen
- Suomen kulttuurisen maaidentiteetin (competitive identity) vahvistaminen
- kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen
- yhteistyön ja verkostoitumisen vahvistaminen
- Euroopan unionin ja kansainvälisten toimien hyödyntäminen.

Ohjelman toteuttamisen lähtökohtana on vuonna 2006 laaditun Suomen matkailustrategian kulttuurimatkailua koskeva määritelmä. Määritelmässä painotetaan kulttuurimatkailun kulttuurista ja sosiaalista merkitystä, oppimiskokemusta ja kestävä matkailua, joka toimii paikallisväestön ehdoilla ja kulttuurin voimavaroja arvostaen. Siinä tuodaan esille kulttuurimatkailun taloudellinen merkitys alueen ja toimialojen kehittäjänä. Kestävä tuotteistus edellyttää kulttuuri- ja matkailutoimijoiden tasapainoista ja tasavertaista yhteistyötä.

"Kulttuurimatkailussa tuotetaan alueellisia ja paikallisia kulttuurin voimavaroja arvostaen matkailutuotteita ja -palveluja paikallisille ja alueen ulkopuolisille ihmisille ja tarjotaan niitä liiketoiminnallisin perustein. Tavoitteena on luoda elämyksiä ja mahdollisuus tutustua näihin kulttuurisiin voimavaroihin, oppia niistä ja osallistua niihin. Näin vahvistetaan ihmisen identiteetin rakentumista sekä oman että muiden kulttuurien ymmärrystä ja arvostusta."

(Suomen matkailustrategia vuoteen 2020. Kauppa- ja teollisuusministeriö 2006)

1.2 Rahoitus

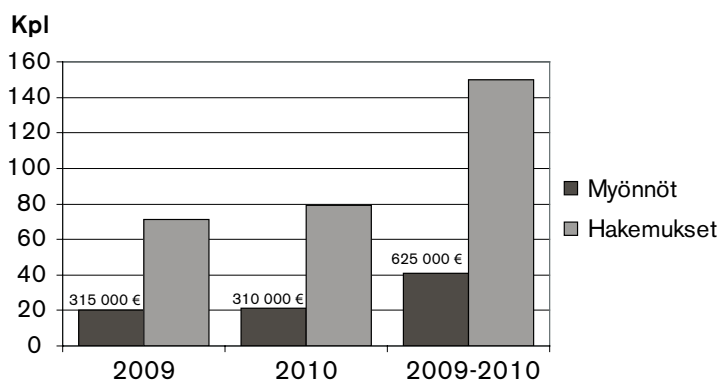
Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelman mukaisten kehittämis-toimien toteuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö osoitti osana Kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanoa 400 000 euron suuruisen määrärahan vuosina 2009 ja 2010. Vuonna 2011 määräraha on 750 000 euroa ja ensisijaisena kehittämisen kohteena ovat kulttuuritapahtumat.

1.2.1 Harkinnanvarainen valtionavustus

Vuosina 2009–2010 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen määrärahasta harkinnanvaraista valtionavustusta 41 hankkeelle, joiden kokonaisrahoitus oli 625 000 euroa. Vuonna 2009 avustusta sai 20 hanketta, joiden kokonaisrahoitus oli 315 000 euroa. Vuonna 2010 tukea myönnettiin 21 hankkeelle yhteensä 310 000 euroa (kuvio 1).

Hakemuksia lähetettiin jokaisen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) alueelta. Eniten niitä saapui Lapin, Pirkanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen alueilta. Lisäksi on ollut hakemuksia, joissa tavoite on ollut valtakunnallinen tai alueiden välinen kehittämistoiminta.

Hankkeet ovat liittyneet kulttuuritapahtumien, tietyn taidealan, museoiden, kulttuuri- ja taidekeskusten ja kulttuuriympäristöjen matkailulliseen kehittämiseen sekä verkostoitumisen ja yhteistyön edistämiseen. Lisätietoa löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilta: <http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset>.

Kuvio 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset kulttuurin matkailulliseen tuotteistamiseen vuosina 2009–2010; saapuneet hakemukset ja myönnöt yhteensä (kpl ja euroa).

1.2.2 Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä Matkailun edistämiskeskus ovat tukeneet selvityksiä ja muita kehittämistoimenpiteitä, joita on selostettu 1.3 luvussa.

Toimintaohjelman valmistelun ja toimeenpanon aikana vuosina 2008–2010 on valmistunut 11 kulttuurimatkailua koskevaa selvitystä. Selvitysten ansiosta työryhmä on saanut kokonaiskuvan kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen kehittämistarpeista ja edellytyksistä. Tämän väliraportin 3 luvun suunnitelmat jatkotyöskentelyä varten perustuvat pitkälti tähän selvitystyöhön.

Kulttuurimatkailua koskevat selvitykset vuosina 2008–2010

Kulttuurimatkailusta kerättävät tilastot -selvityksessä on kartoitettu kulttuurimatkailun tilastoinnin nykytilaa Suomessa, pääpiirteittäin Pohjoismaissa ja kansainvälisellä tasolla. Tekijä: Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto 2010.

Yhteenveto kulttuurimatkailun nykytilasta & kehittämistarpeet toimenpide -esityksineen. Valtakunnallisen kulttuurimatkailun katto-ohjelman Culture Finland (CF) rakentamisen tueksi laadittu selvitys kulttuurimatkailun kehittymisen haasteista ja kehittämistarpeista. Tekijä: femEmare Oy 2010. www.mek.fi

Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista kuvaa kansallisia ja kansainvälisiä ohjelmia ja toimia, joiden voidaan katsoa tukevan kulttuurimatkailun kehittymistä. Tekijä: femEmare Oy 2010. www.mek.fi.

Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailukohteena? Kartoitus Iso-Britanniassa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Venäjällä tarkastelee kyseisten maiden kansalaisten näkemyksiä kulttuurimatkailusta, heidän kulttuurin kuluttamistaan lomamatkoilla ja kiinnostustaan matkustaa Suomeen kulttuurilomalle. Tekijä: TNS Gallup Oy. MEK A:167 2010 www.mek.fi.

Suomi kulttuurimatkailun kohdemaana katsauksessa analysoidaan kulttuurimatkailun nykytilaa, voimavaroja ja mahdollisuuksia tilastotiedon valossa. Opetusministeriön politiikka-analyysyjä 2009:4. www.kulttuurivienti.fi.

Selvitys kulttuurimatkailun tuottamotoiminnasta tarkastelee mahdollisuuksia edistää kulttuuri- ja matkailualojen yhteistuotteistamista tuottajien ja tuottamoiden avulla. Tekijä: Coop Consult Oy 2009.

Kulttuurimatkailun koulutuksen selvitys kuvaa koulutustarjontaa ja tutkimustoimintaa kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen näkökulmasta. Tekijä: Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009.

Suomalaisten kulttuuritapahtumien matkailullinen merkittävyys ja kansainvälinen potentiaali -tutkimuksessa on hahmoteltu kriteerit, joiden avulla tapahtumat voidaan asemoida matkailun näkökulmasta. Tekijä: Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto. MEK A:166 2009. www.mek.fi.

Ulkomaalaiset matkailijat suomalaisissa kulttuurikohteissa ja -tapahtumissa -tutkimuksessa tarkastellaan ulkomaalaisten matkailijoiden, näkemyksiä ja kokemuksia suomalaisesta kulttuuritarjonnasta ja kulttuurin merkitystä lomakohteen valinnassa. Tekijä: Net Effect Oy. MEK A:162 2008. www.mek.fi.

Suomalainen kulttuuritarjonta kansainvälisille markkinoille - matkailun alueorganisaatioiden näkökulma -tutkimus kuvaa matkailun alueorganisaatioiden kansainvälistä kulttuuritarjontaa ja kulttuuri- ja matkailualojen välistä yhteistyötä. Tekijä: Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto. MEK A:159 2008. www.mek.fi.

Suomalaisen kulttuurin näkyminen ulkomaalaisten matkanjärjestäjien matkaesitteissä -tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisen kulttuurin näkymistä ulkomaalaisten matkanjärjestäjien markkinointimateriaaleissa. Tekijä: Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto. MEK A:157 2008. www.mek.fi.

Mahdollisuuksia kehittämistoimien rahoittamiseksi antavat myös Euroopan unionin (EU) ohjelmat ja rahastot. Merkittävä on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) valtakunnallinen opetus- ja kulttuuriministeriön Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen kehittämisohjelma vuosille 2007–2013, joka tukee myös kulttuurin matkailulliseen tuotteistamiseen liittyviä hankkeita. Erilaisten ohjelmien ja toimien rahoitusmahdollisuuksia on tarkasteltu kehittämistoimen ”yhteistyö ja verkostoituminen” toteutumiskuvauksen yhteydessä (ks. 1.3.6 luku).

Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen ESR-kehittämisohjelma

EU:n rakennerahastojen ohjelmakaudella 2007-2013 Suomessa toteutetaan yhtä valtakunnallista Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpideohjelmaa. Tämä Manner-Suomen ESR-ohjelma jakaantuu valtakunnalliseen sekä neljään suuralueittaiseen osioon: Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Itä-Suomi ja Pohjois-Suomi. Valtakunnallista ESR-ohjelmaa toteutetaan kehittämisohjelmilla, jotka ovat yleensä hallinnonalakohtaisia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen -kehittämisohjelma kuuluu ESR-toimenpideohjelman valtakunnallisen osion toimintalinjaan 1 ”Työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen”. Kehittämisohjelman tavoitteena on luovien alojen tuotekehitys- ja innovaatiotoiminnan, liiketoiminta- ja yrittäjäosaamisen ja tuottaja- ja manageritaitojen edistäminen sekä luovien alojen toimintaympäristön ennakkointiin liittyvien kysymysten analysointi ja tietopohjan syventäminen. Ohjelma on selkeästi kansallisista tavoitteista lähtevä kokonaisuus, jota toteutetaan alueilla projekteina.

Luoviin aloihin kuuluu muun muassa kulttuuri- ja elämyspalvelujen toimialoja kuten kulttuurin ohjelmalvelu- ja tapahtumatuotanto. Toiminta luovilla aloilla synnyttää teoksia, tekijänoikeuksia ja palveluja.

Lisätietoa: www.minedu.fi/OPM/EU-asiat/EU-rakennerahastot/ohjelmat ja www.luovasuomi.fi

1.3 Ohjelman mukaisten kehittämistoimien toteutuminen

Toimintaohjelman kehittämistoimiin liittyvät kaikki 16 käytännön toimenpidettä toteutettiin 30.6.2011 mennessä. Niiden toimeenpanossa on hyödynnetty ensisijaisesti olemassa olevia rakenteita. Tässä luvussa kuvataan kunkin kehittämistoimenpiteen käytännön toteutusta.

1.3.1 Kehittämistoimi: Tietopohjan ja tilastoinnin vahvistaminen

Tavoite: Tuotekehityksen, markkinoinnin ja myynnin edellytysten vahvistaminen		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
1. Selvitetään suomalaisissa kulttuuri-tapahtumissa ja -kohteissa käyneiden ulkomaalaisten matkailijoiden kokemuksia.	Ulkomaalaiset matkailijat suomalaisissa kulttuurikohteissa ja -tapahtumissa -tutkimus. (MEK A:162 2008, Net Effect Oy).	MEK, OKM
Selvitetään millaiset kulttuurisisällöt kiinnostavat ulkomaalaisia matkailijoita.	Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailukohteena? Kartoitut Iso-Britanniassa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Venäjällä. (MEK A:167, TNS-Gallup Oy).	MEK, OKM
2. Käynnistetään toimia tietopohjan ja tilastoinnin vahvistamiseksi ja hyödyntämiseksi.	Politiikka-analyysi Suomi kulttuurimatkailun kohdemaana. (OPM 2009:4).	OKM
	Kulttuurimatkailua kuvaavien tilastojen ja indikaattoreiden kehittämistyön käynnistyminen.	OKM, MEK, Tilastokeskus
	Kulttuurimatkailusta kerättävät tilastot-selvitys. (Itä-Suomen yliopisto 2010).	OKM
	Vuoden 2010 Rajahaastattelututkimukseen sisällytettiin kulttuuria koskevat lisäkysymykset.	Tilastokeskus, MEK, OKM
3. Analysoidaan keväällä 2008 toteutetun European Destination of Excellence (EDEN) in Finland -kilpailun tulokset.	Kilpailun tuloksia on hyödynnetty tämän ohjelman toteuttamisessa. Suomen voittajakohteen verkostoitumista eurooppalaisten kohteiden kanssa on tuettu. Kansainvälinen EDEN-konferenssi oli Kuhmossa kesällä 2010 (ks. 1.3.7 luku).	TEM, OKM, Lapin elämys-teollisuuden osaamiskeskus (LEO)

Kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen tehostaminen edellyttää tietopohjan ja tilastoinnin vahvistamista. Tietoa tarvitaan käytännön toimijoiden, kehittäjien ja poliittisen päätöksenteon tueksi. Toimintaohjelman mukaisesti ovat valmistuneet seuraavat tutkimukset, joissa tarkastellaan matkailijoiden kulttuurikokemuksia ja kulttuurin kulutusta.

Vuonna 2009 valmistunut tutkimus Ulkomaalaiset matkailijat suomalaisissa kulttuurikohteissa ja -tapahtumissa tarkastelee Suomessa vierailneiden matkailijoiden kulttuurikokemuksia. Tutkimukseen haastateltiin 730 lomamatkailijaa yhteensä 15 eri kulttuurikohteessa ja -tapahtumassa eri puolilla Suomea kesällä 2008. Kohteena olivat erityisesti Iso-Britanniasta, Ranskasta, Ruotsista, Saksasta ja Venäjältä saapuneet matkailijat. Matkailijoiden kokemukset suomalaisista kulttuurikohteista olivat pääasiassa myönteisiä. Kohteita oltiin valmiit suosittelemaan lähipiirille. Kulttuurikohteissa vieraili kaikenikäisiä matkailijoita. Muista Suomessa käyneistä matkailijoista he erottuivat lähinnä asuinpaikan ja koulutuksen suhteen. Asuinpaikkana korostuivat suhteellisesti enemmän pääkaupunkiseudut ja suuret kaupungit kuin samasta maasta Suomeen tulleiden matkailijoiden joukossa keskimäärin. Yhdistävä tekijä oli korkea koulutustaso.

Edellä kuvattua täydensi vuonna 2010 julkaistu tutkimus Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailukohteena?, jossa tutkittiin, millaiset kulttuurisisällöt kiinnostavat potentiaalisia Suomeen saapuvia matkailijoita. Kohderyhmän muodostivat edellisen tutkimuksen tavoin henkilöt, joiden asuinpaikka oli Iso-Britannia, Ranska, Ruotsi, Saksa tai Venäjä. Tutkimuksessa haasteltiin yli 5 000 kohderyhmään kuuluvaa henkilöä, jotka olivat viimeisen kolmen vuoden aikana matkustaneet ulkomaille ja näiden matkojen aikana käyttäneet

kulttuuripalveluja. Tutkimus tarkastelee heidän kulttuurin kulutustaan lomamatkoilla ja kiinnostustaan matkustaa Suomeen kulttuurilomalle. Tutkimuksen mukaan kulttuurin kulutus lomamatkalla noudattaa usein arkiympäristössä eli kotimaassa tapahtuvaa kulttuurin kuluttamisen tottumusta. Erityisiä kiinnostuksen kohteita matkoilla ovat museot, ruokakulttuuri sekä opastetut kävelyt ja kiertoajelut, joilla on kulttuurinen sisältö, ja kohteet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä. Tutkimuksessa todetaan, että ”kulttuurimatkailun voi sanoa olevan tietynlainen opintomatka, hyvä keino laajentaa omaa tietämystään ja ymmärtämystään lomalla”. Kulttuurimatkailu edistää näin muiden kulttuurien arvostusta ja suvaitsevaisuutta.

Ne vastaajat, jotka olivat keskimääräistä kiinnostuneempia matkustamaan Suomeen, jakaantuivat kulttuurin kulutuksen suhteen useaan toisistaan selkeästi poikkeavaan ryhmään. Tutkimus nimeää seuraavat pääryhmät:

Hyvinvoivat kiertoajelun ystävät

- kulttuuriorientoituneita, joilla ei ole mielessä mitään erityistä, etukäteen tiedossa olevaa kohdetta.

Aktiivisesti kulttuurista kiinnostuneet

- kuluttavat paljon kulttuuria kotimaassaan ja hyödyntävät ulkomailla aktiivisesti hyvänä pitämäänsä tarjontaa, niin kulttuuria kuin muutakin elämyksiä tuottavaa.

Ns. niche-matkailijat

- tietyn kulttuurin tai taiteen alan harrastematikailijat (special interest tourist), joiden erityinen kiinnostuksen kohde voi olla esimerkiksi musiikki.

Kulttuurisisältö voi olla ensi- tai toissijainen vetovoimatekijä tai osa muuta matkaohjelmaa. Tutkimuksen mukaan monet Suomeen esimerkiksi luonnon takia matkustaneet vierailisivat kulttuurikohteessa ja osallistuisivat kulttuuriaktiviteetteihin, jos ne sisältyisivät matkapakettiin. Erityisen useat haastatelluista olivat kiinnostuneita suomalaisesta arjesta ja elämäntavasta (life style).

Paikallisuus ja paikallinen elämäntapa sekä kulttuuriperintö ovat lomakohteen valintaan vaikuttavia keskeisiä vetovoimatekijöitä myös toukokuussa 2011 ilmestyneen eurooppalaisten lomamatkailua selvittäneen ”Survey on the attitudes of Europeans towards tourism” tutkimuksen mukaan. Haastatelluista 32 % ilmoitti paikallisen ympäristön, 27 % kulttuuriperinnön, 14 % huvittelumahdollisuuksien sekä 5–7 % ruokakulttuurin, taiteen tai tapahtumien vaikuttavan ensisijaisesti lomakohteen valintaan⁵.

Toimintaohjelman mukaisesti on käynnistetty myös toimia liittyen tietopohjan ja tilastoinnin vahvistamiseen ja hyödyntämiseen. Keväällä 2009 opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysisarjaan laadittiin katsaus Suomi kulttuurimatkailun kohdemaana, jossa asiaa tarkastellaan tilastojen ja tutkimusten valossa. Lisäksi on kartoitettu kulttuurimatkailua kuvaavan tilastoinnin nykytilaa. Selvityksen mukaan kulttuurimatkailua kuvaavaa tilastotietoa on vaihtelevasti matkailu- ja kulttuurialojen tilastoissa. Muissa maissa tilastointikäytännöt ovat pitkälti vastaavia kuin Suomessa. Maissa, joissa kulttuurimatkailu on keskeinen kehittämisen kohde, tuotetaan säännöllistä tilastotietoa ja tutkimuksia kulttuurimatkailusta. Esimerkkinä voidaan mainita Itävalta, Italia ja Australia. Muissa Pohjoismaissa kulttuurimatkailuun liittyvät tilastot löytyvät samankaltaisista organisaatioista kuin Suomessa. Tämän väliraportin 2.2 luvussa on kuvattu ulkomailta Suomeen suuntautuvaa kulttuurimatkailua Tilastokeskuksen ja Matkailun edistämiskeskuksen tuottaman Rajahaastattelututkimuksen, Tilastokeskuksen matkailutilinpidon ja Museoviraston museotilaston pohjalta.

Työryhmän johtopäätös

Kulttuurimatkailu, kuten muutkin matkailun alat, muodostuu tuotteiden ja palvelujen tuottajista ja niiden käyttäjistä. Säännöllisen ja vertailukelpoisen tiedon saaminen kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen tueksi ja vaikutusten selvittämiseksi on välttämätöntä, jotta kehittämispanostus voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisesti. Työryhmä toteaa, että tarvitaan toimija, joka tuottaa ennakointitietoa sekä tulkitsee kansallisia ja kansainvälisiä tilastoja ja tutkimuksia kulttuurimatkailun kehittäjien ja muiden toimijoiden käyttöön.

1.3.2 Kehittämistoimi: Tuotekehitysmallin kehittäminen

Tavoite: luoda pysyvä toimintatapa ja -rakenne, jossa kulttuuri- ja matkailutoimijat tekevät tuotteistamista verkostona hyödyntäen toistensa vahvuuksia ja osaamista		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
4. Käynnistetään osana valtakunnallista matkailun teemapohjaista tuotekehitystyötä kulttuuri- ja tapahtumamatkailun tuotteistamiseen tähtäävä kehittämis toiminta.	Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2009–2013.	MEK
	Yhteenveto kulttuurimatkailun nykytilasta & kehittämistarpeet toimenpide-esityksineen (femEmare 2010).	MEK, OKM
	Kulttuurimatkailun valtakunnallinen katto-ohjelma, Culture Finland (CF), käynnistyi vuonna 2011.	MEK, Finland Festivals, OKM
5. Kehitetään osana tuotekehitysmallin toimeenpanoa kulttuuripainotteinen matkailun laatuohjelma.	Kulttuuripainotteisen laatuohjelman, Culture DQN, pilotointi vuosina 2009–2011.	Kulttuurin ketju -hanke (Turku, Helsinki, Mänttä, Rovaniemi). Haaga-Perho

Matkailun edistämiskeskus (MEK) on osana valtakunnallista matkailun teemapohjaista tuotekehitystyötä käynnistänyt kulttuuri- ja tapahtumamatkailun tuotteistamiseen tähtäävän toiminnan ja laatinut kulttuurimatkailun kehittämisstrategian kansainvälisille markkinoille 2009–2013⁶. Tavoite on, että suomalainen kulttuuri vahvistaa Suomen matkailumaakuvaa ja on näkyvä osa matkailutarjonnassa.

Kehittämistyön tueksi Matkailun edistämiskeskus tuotti selvityksen Yhteenveto kulttuurimatkailun nykytilasta & kehittämistarpeet toimenpide-esityksineen. Selvityksen mukaan Suomella on hyvät lähtökohdat kulttuurin matkailulliselle tuotteistamiselle. Selvityksessä todetaan, että ”olemassa olevaa kulttuuritarjontaa matkailun näkökulmasta kehittämällä voisi pienelläkin panostuksella saada nykyistä enemmän kulttuurisisältöisiä matkailutuotteita ja -palveluja tarjolle”, mutta ”tarvitaan uusia yhteistyömuotoja ja innovatiivisia tapoja kehittää autenttisia, kestäviä ja laadukkaita, kulttuuria ja luontoa yhdistäviä tuotteita ja -palveluja”.

Vuonna 2011 Matkailun edistämiskeskus käynnisti yhdessä Finland Festivals ry:n kanssa kansallisen kulttuurimatkailun katto-ohjelman, Culture Finland (CF). Ohjelman on määrä luoda kulttuurimatkailun tuotekehitysmalli, koota kulttuuri- ja matkailutahojen verkosto sekä edistää hankkeiden välistä yhteistoimintaa.

Kulttuurimatkailun kansallinen katto-ohjelma -Culture Finland (CF)

Vuonna 2011 käynnistyneen Culture Finland -ohjelman päätavoite on yhdistää eri puolilla Suomea tapahtuvaa kulttuurimatkailun kehittämistyötä. Ohjelma toteutetaan yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa kestävän matkailun periaatteiden mukaisesti ottaen huomioon taloudellinen, sosio-kulttuurinen ja ympäristöllinen kestävyys. Tavoite on verkostoitumisen edistäminen, kulttuurin matkailullisen tuotekehityksen vahvistaminen, tiedonvälitys sekä laadun, markkinoinnin ja myynnin edistäminen. Matkailun edistämiskeskus ohjaa ja Finland Festivals hallinnoi ohjelmaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ohjelman toteuttamista.

Lisätietoa: www.mek.fi.

Tuotekehitysmallin kehittämistä tukee vuonna 2009 alkanut kulttuuripainotteisen matkailun laatuohjelman rakentaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistyminen ESR-kehittämisohjelman (ks. 1.2.2 luku) rahoittaman Kulttuurin Ketju-hankkeen puitteissa ja rahoituksella on pilotoitu laatuohjelma -Culture DQN. Culture DQN-ohjelman runkona on matkailun Laatu-tonni-ohjelmaan kuuluva Destination Quality Net (DQN).

Kulttuurin Ketju – Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen hanke

Kulttuurin Ketju on opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnalliseen Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistyminen ESR-kehittämisohjelmaan kuuluva ja Hämeen ELY-keskuksen rahoittama hanke. Hanke toteutetaan Helsingin, Rovaniemen ja Turun kaupunkien sekä Mäntän Gösta Serlachiuksen taidesäätien yhteistyönä vuosina 2009–2011. Hanke edistää kulttuurimatkailun tuotekehitystä ja rakentaa kulttuurikohteiden matkailullisen laadun kehittämisohjelman, Culture DQN. Hanke on pilotoinut tuotekehitysklinikkamallin, jossa tarkastellaan yhtäältä potentiaalisten ulkomaalaisten asiakkaiden kiinnostuksen kohteita ja toisaalta kohteiden kulttuuritarjontaa yhteistyössä kansainvälisen jakelukanavan edustajan kanssa.

Kulttuurin Ketju -hanke on yhteistyössä Varsinais-Suomen matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskuksen (VS OSKE) kanssa rakentanut kulttuurimatkailun verkkopalvelun, Kulmat.fi, jonne Kulttuurin Ketju-hanke tuottaa itseopiskelukokonaisuuksia (e-oppimispaketteja) matkailullisista teemoista.

Työryhmän johtopäätös

Kulttuurimatkailun kehittäminen tapahtuu usein yksittäisten hankkeiden kautta. Jotta kehittämistyön vaikuttavuus kasvaisi, työn tulisi edetä selkeänä kokonaisuutena. Tämän kaltaiseen kehittämiskokonaisuuden luomiseen tähtää Culture Finland -ohjelma. Koska eri alueiden ja toimijoiden toiminnalliset valmiudet sekä kulttuurimatkailun lähtökohdat ovat erilaiset, kulttuurin matkailullisen kehittämistyön tulisi edetä systemaattisesti osa-alue kerrallaan. Esimerkiksi vuonna 2011 kehittämistyön painopiste asetettiin kulttuuritapahtumien matkailulliseen tuotteistamiseen.

1.3.3 Kehittämistoimi: Tuottaja- ja tuottamotoiminnan kehittäminen

Tavoite: Saada kulttuuritoimijoiden tueksi matkailualaa hallitsevia ammattimaisesti toimivia kehittäjiä ja tuottajia		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
6. Selvitetään olemassa oleva tilanne ja järjestetään valtakunnallisia ja alueellisia neuvottelupäiviä tuottajien toimenkuvan hahmottamiseksi ja tuottamotoiminnan kehittämiseksi.	Selvitys kulttuurimatkailun tuottamotoiminnasta (Coop Consult Oy). Selvitys kulttuurimatkailun koulutuksesta (Humanistinen ammattikorkeakoulu).	OKM, TEM/AKO-kulttuuriverkosto

Tuottaja- ja tuottamotoiminnan kehittämisen tavoitteena on saada ammattimaisesti toimivia kehittäjiä ja välittäjiä kulttuurimatkailun alalle sekä kulttuurisisältöisiin matkoihin erikoistunutta tuottamotoimintaa.

Mahdollisuuksia vahvistaa kulttuurin matkailullista tuotteistamista tuottajien ja tuottamoiden avulla selvitettiin pääosin kulttuuritoimijoille suunnatulla kyselytutkimuksella keväällä 2009. Tässä yhteydessä tarkasteltiin myös kulttuurimatkailuun liittyvää koulutusta ja tutkimustoimintaa. Työryhmä tuotti selvitykset yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön koordinoiman aluekeskusohjelman kulttuuriverkoston (nykyisin Alueellinen koheesio- ja kilpailukykyohjelma 2010–2013 (KOKO), Luovien alojen verkosto) kanssa.

Selvitys kulttuurimatkailun tuottamotoiminnasta viittaa siihen, ettei toiminta Suomessa vielä ole liiketaloudellisesti kannattavaa. Kuten muissakin selvityksissä myös tässä selvityksessä todetaan, että sisältöjä kehitetään lähinnä kotimaan matkailijoille. Kulttuurimatkailun kehittymistä ja kulttuurimatkailun ohjelmalveluyritysten syntymistä edesauttaisi alan potentiaalın oivaltaminen ja luovat tuotteistamisen ratkaisut.

Kulttuurimatkailun koulutus -selvityksen mukaan oppilaitokset näkevät kulttuurimatkailun tulevaisuuden alana, johon tulisi kiinnittää huomiota koulutuksessa. Tällä hetkellä kulttuurimatkailun osuus opinnoista vaihtelee oppilaitoksittain. Kulttuurimatkailun tutkimus on Suomessa aikalaila alkutekijöissään. Tarvetta on sekä perus- että soveltavalle tutkimukselle. Kulttuurimatkailu on monimuotoista, joten yhteistyön tarve korostuu myös koulutuksessa ja tutkimuksessa.

Työryhmän johtopäätös

Olemassa olevalta pohjalta tulisi luoda malli, jossa kulttuuri- tai matkailuorganisaatioissa toimisi kulttuuri- ja matkailualojen toimijoita ja alojen tuotekehitystoimintaa yhteensaattava välittäjä. Pilotoimalla esimerkiksi kulttuuritapahtumien tuotteistamista on mahdollista saada kokemuksia, joita voitaisiin hyödyntää muussa kulttuurin matkailullisessa tuotteistuksessa.

1.3.4 Kehittämistoimi: Suomen kulttuurisen maaidentiteetin vahvistaminen

Tavoite: Saada nykyistä paremmin kansainväliseen tarjontaan suomalaiseen kulttuuriin pohjautuvia matkailutuotteita ja -palveluita		
Toimenpiteet	Toteuttaminen	Vastuutahot
7. Varmistetaan kulttuuriin pohjautuvien matkailutuotteiden sähköinen saatavuus.	Kulttuurimatkailutoimijoita on informoitu syksyllä 2009 avatun VisitFinland.com mahdollisuuksista.	MEK
8. Valmistellaan toimenpide-ehdotukset myönteisen kulttuurimatkailullisen Suomi-mielikuvan vahvistamiseksi. Erityisesti Suomen maabrändihankkeen avulla pyritään lisäämään Suomen kiinnostavuutta kulttuurimatkailumaana. Kehitetään toimenpiteitä, joilla media- ja toimittajavierailuja hyödynnetään.	Toteutettu osana Suomen matkailumaakuvan edistämistoimia.	MEK, UM, Finland Promotion Board

Matkailun edistämiskeskus (MEK) on toteuttanut toimintaohjelman tätä kehittämistointia osana tehtäväänsä kuuluvaa Suomen matkailumaakuvan edistämistä. Suomen kulttuurimatkailullisen vetovoiman vahvistaminen kuuluu tähän toimintakenttään.

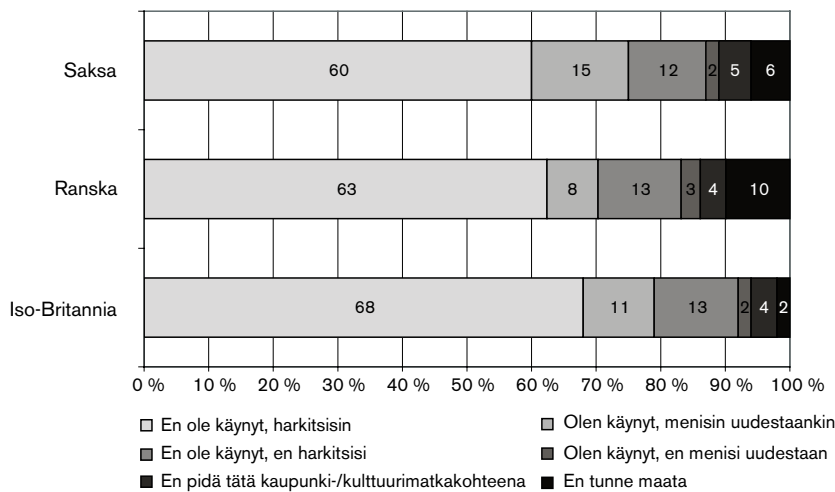
MEK on osallistunut muun muassa GfK Custom research North America -tutkimuslaitoksen Nation Brands Index -seurantaan, jossa selvitetään 50 maassa kansalaisten mielikuvaa eri maista. Asiaa tarkastellaan seuraavien osa-alueiden kautta: vienti, hallinto, kulttuuri, ihmiset, matkailu sekä maahanmuutto ja investoinnit. Vuonna 2008 Suomen kokonaissijoitus 50 maan joukossa oli 18. Vuosina 2009 ja 2010 sijaluku oli 17. Kulttuurissa sijoitus oli 27 vuosina 2008 ja 2009 ja 28 vuonna 2010. Kulttuurissa Suomi on saanut korkeimmat sijoitukset lähialueiltaan. Kansainvälisesti kiinnostavat kulttuuriset voimavarat ja vahvuudet ovat tutkimuksen mukaan pitkälti muotoiluun, historiaan ja perinteisiin liittyvissä vetovoimatekijöissä. Vuonna 2008 Suomen sijoitus matkailussa oli 27. Vuosina 2009 ja 2010 sijaluku oli 26. Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon, että vastaukset eivät perustu todellisiin kokemuksiin vaan puhtaasti mielikuviin.

Taulukko 1. Suomen sijoitus the Anholt-GfK Roper Nation Brands Index-raporteissa vuosina 2008–2010 (mukana 50 maata)

Vuosi/osa-alue	Kulttuuri	Matkailu	Vienti	Hallinto	Ihmiset	Kokonaissijoitus
2008	27	27	15	11	18	18
2009	27	26	14	10	16	17
2010	28	26	14	10	17	17

Lähde: Matkailun edistämiskeskus.

Vuonna 2010 MEK toteutti Suomen tunnettuus- ja mielikuva -tutkimuksen, jossa mitataan Suomen tunnettuuden lähtötasoa kolmen matkatyyppin osalta: kaupunki- ja kulttuuriloma-, aktiviteettiloma- ja mökkilomakohte. Tutkimuksen mukaan Suomen tunnettuus kaupunki- ja kulttuurilomakohteena on varsin hyvällä tasolla niiden tutkimukseen osallistuneiden joukossa, jotka ovat aiemmin käyneet Suomessa tai harkitsevat matkustamista Suomeen. Harkinta edellyttää, että Suomesta on olemassa joku mielikuva – joko positiivinen tai negatiivinen. Brittiläisistä vastaajista 78 %, ranskalaisista 71 % ja saksalaisista 75 % voisi harkita matkustavansa Suomeen kaupunki- tai kulttuurilomalle. Mutta kun tutkimuksessa kysyttiin, mihin maihin oltaisiin kaikkein halukkaimpia matkustamaan kaupunki- tai kulttuurilomalle, vain 1 % kunkin maan vastaajista mainitsi Suomen⁷.

Kuvio 2. Suomen tunnettuus kaupunki- ja kulttuurilomakohteena. Lähde: Suomen tunnettuus ja mielikuva -tutkimus 2011. Visit Finland.

Suomen maabrändin kehittämistä jatketaan Suomen maabrändivaltuuskunnan marraskuussa 2010 julkaiseman loppuraportin pohjalta⁸. Raportti ja siinä asetetut tehtävät muodostavat perustan Suomen maabrändin luomiselle Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseksi. Yleisenä tavoitteena on lisätä kansainvälistä kiinnostusta Suomeen, suomalaisiin yrityksiin, suomalaisiin tuotteisiin ja palveluihin sekä suomalaiseen kulttuuriin. Tavoitteena on luoda ns. myönteinen spiraali, jossa maakuva muuttuu vahvaksi maabrändiksi osin lisääntyvän kulttuurimatkailun ansiosta ja vahvistuva maabrändi puolestaan lisää kulttuurimatkailua.

Työryhmän johtopäätös

Suomen kansainvälisen maakuvan keskeinen osa on käsitys Suomesta kulttuurimaana. Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen ja siinä menestyminen vahvistaisi osaltaan Suomen kansainvälistä maakuvaa, minkä vuoksi tuotteistamisen kehittämistä on edelleen tehostettava.

1.3.5 Kehittämistoimi: Kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen

Tavoite: Vahvistaa kulttuuritapahtumien kansainvälistä näkyvyyttä ja vetovoimaisuutta		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
9. Käynnistetään selvitys kulttuuritapahtumien matkailullista profilointia koskevien kriteerien aikaansaamiseksi.	Suomalaisten kulttuuritapahtumien matkailullinen merkittävyys ja kansainvälinen potentiaali -tutkimus. (MEK A:166 2009, Itä-Suomen yliopisto). Kansainvälinen matkailuhanke ulkomaalaisten tapahtumamatkailijoiden lisäämiseksi.	MEK, Finland Festivals, OKM Finland Festivals
10. Valmistellaan ehdotukset opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuurin kansainväliset suurtapahtumat -selvitykseen tapahtumien matkailullisen potentiaalin hyödyntämiseksi.	Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset ministeriön menettelytavoiksi hyväksyttiin vuonna 2010.	OKM

Tähänastisessa kehittämistyössä yhtenä painopisteenä ovat olleet kulttuuritapahtumat. Opetus- ja kulttuuriministeriön osoittamassa määrärahasa kulttuurin matkailulliseen tuotteistamiseen on ensisijaisena avustuskohdeena kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen vuonna 2011. Tapahtumien matkailullista kehittämistä tukee vuoden 2011 alussa käynnistynyt kansallinen kulttuurimatkailun katto-ohjelma, Culture Finland (CF), jota on kuvattu kehittämistoimen ”tuotekehitysmallin kehittäminen” yhteydessä (ks. 1.3.2 luku).

Vuonna 2009 käynnistyi Finland Festivals ry:n kansainvälinen matkailuhanke, jota työ- ja elinkeinoministeriö osarahoittaa. Hankkeen tavoite on lisätä ulkomaalaisten matkailijoiden kiinnostusta suomalaisia kulttuuritapahtumia kohtaan. Pyrkimys on parantaa suomalaisten tapahtumien ulkomaista mediajulkisuutta ja vahvistaa tapahtuman järjestäjien yhteistyötä matkailuelinkeinon kanssa. Hankkeessa on mukana yhdeksän festivaalia, jotka ovat Matkailun edistämiskeskuksen kanssa luoneet yhteyksiä keskeisten kohdemaiden (Venäjä, Ruotsi, Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Japani) matkailualan ammattilaisiin. Samalla on syvennetty yhteistoimintaa suomalaisten matkailutoimijoiden kanssa uusien kulttuurimatkatuotteiden luomiseksi.

Matkailun edistämiskeskus teetti vuonna 2009 tutkimuksen, jossa tarkasteltiin kulttuuritapahtumien matkailullista merkittävyyttä. Tutkimuksen mukaan säännöllisesti tietyllä paikkakunnalla järjestettävät kulttuuritapahtumat houkuttelevat pääosin kotimaisia matkailijoita. Tutkimuksessa mukana olleista tapahtumista vähän yli kolmannes tiedotti aktiivisesti kansainvälisille kohderyhmille. 2000-luvulla markkinointiviestinnälle on avautunut uusi kanava: sosiaalinen media. Tutkimus kiinnittää huomiota sen merkittävyyteen. Vaikka tapahtuma itse ei olisi hyödyntänyt sosiaalisen median mahdollisuuksia, on sosiaalinen media usein tiedostanut suomalaiset tapahtumat.

Myös muut tutkimukset antavat vastaavia tietoja tapahtumavieraista. Esimerkiksi Pirkanmaan alueen festivaaleilla kävijöistä yli puolet tuli Pirkanmaalta ja puolet lähialueilta vuonna 2010⁹. Pirkanmaan alueen tutkimukseen osallistuneista kävijöistä lähes kaikki aikoiivat käydä tapahtumissa tulevaisuudessa. Alueen ulkopuolelta festivaalipaikkakunnalla vierailleet kuluttivat kulttuuritapahtuman yhteydessä vuonna 2010 yhteensä yli 22 miljoonaa euroa. Sata-Häme Soi -festivaalitutkimuksen mukaan matkailijat kuluttivat Ikaalissa noin 1,6 miljoonaa euroa vuonna 2009 festivaalin aikana¹⁰.

Maaseutumaisia kulttuuritapahtumia selvittänyt tutkimus puolestaan toteaa, että nämä tapahtumat ovat samantapaisia kaikissa maissa. Ne järjestetään tyypillisesti yleisten lomakausien aikana. Tapahtumat ovat usein kaupunkimaisen ja maaseutumaisen kulttuurin kohtaamispaikkoja. Tutkimuksen mukaan suurin osa tapahtumavieraista on lähialueilta, ohikulkijoita tai innokkaita tapahtuman teeman harrastajia¹¹.

Matkailullisen merkittävyyden näkökulmasta tapahtumia on luokiteltu jonkin verran eri maissa. Suomalaisten kulttuuritapahtumien matkailullinen merkittävyys ja kansainvälinen potentiaali -tutkimuksessa esimerkkeinä mainitaan Alankomaat ja Kanada. Alankomaissa Matkailun edistämiskeskus (the Board of Tourism) luokitteli 1990-luvulla maan tapahtumat matkailullisen vetovoiman mukaan viiteen luokkaan: paikallisiin tapahtumiin (local events), pieniin alueellisiin tapahtumiin (small regional events), alueellisiin tapahtumiin, joilla on aluetta laajempaa merkitystä (regional events with above regional importance), kansallisiin tapahtumiin, joilla on ainoastaan kansallista merkitystä (national events with only domestic importance) sekä merkkitapahtumiin, jotka ovat aidosti kansainvälisesti vetovoimaisia (major events with a truly international level of attraction). Kanadan Ontariossa on suositeltu alueelle viisiosaista luokitusta, joka perustuisi seuraaviin kriteereihin: koko, laajuus, tuotteen ainutlaatuisuus, tarjottavan elämyksen laatuun, markkinoille luotu imago ja tapahtuman maine markkinoilla.

Tutkimuksessa Suomalaisten kulttuuritapahtumien matkailullinen merkittävyys ja kansainvälinen potentiaali määriteltiin kriteereitä, joiden mukaan suomalaiset kulttuuritapahtumat voidaan asemoida niiden matkailullisen vetovoiman perusteella seuraavasti:

- 1) alueelliset tapahtumat, 2) alueelliset tapahtumat, joilla on matkailullista potentiaalia, 3) matkailullisesti merkittävät tapahtumat ja 4) matkailullisesti erittäin merkittävät tapahtumat.

Tutkimus kuitenkin korostaa, että jokainen tapahtuma on sisällöltään ainutkertainen ja usein hyvin merkittävä kotipaikkakunnalleen. Tutkimuksessa luotu kriteeristö antaa tapahtumien järjestäjille yhden työkalun arvioida omaa toimintaansa ja kehittämiskohteitaan matkailun näkökulmasta. Tutkimus viestii, että tapahtumien matkailullinen kehittäminen on monesti varsin haasteellista. Kun etsitään yleisö- ja matkailijaystävällisiä toimintamalleja, vaarana voi olla tapahtumien yhdenmukaistuminen ja ainutlaatuisuuden menettäminen. Kansainvälistymisen esteenä ovat monesti niukat resurssit.

Varsin tärkeitä matkailun kannalta ovat suuret kansainväliset tapahtumat. Vuoden 2010 Shanghain maailmannäyttelyssä tuotiin esille suomalaista kulttuuritarjontaa. Toimet tukivat Suomen kansainvälisen kulttuurimatkailun vahvistamistavoitetta. Turku Euroopan kulttuuripääkaupunki 2011 -hankkeen yhteydessä on käynnissä kulttuurimatkailun edistämistoimia. Esimerkkinä voidaan mainita vuoden 2011 Euroopan kulttuuripääkaupunkien, Turun ja Tallinnan, Culture Tourism 2011 -yhteishanke, jonka on määrä luoda rakenteet kulttuuripääkaupunkivuoden hyödyntämiseksi pitkäkestoisesti matkailussa.

Valtion osallistumisesta suur tapahtumiin sovitaan yleensä valtioneuvoston periaatepäätöksillä. Vuonna 2010 valtioneuvosto teki periaatepäätökset osallistumisesta Maailman design-pääkaupunki (World Design Capital WDC) 2012 ja Suomi Frankfurtin kirjamessujen teemamaana 2014 -hankkeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset menettelytavoiksi ministeriön varautumiseksi kulttuurin kansainvälisten suur tapahtumien rahoittamiseen ja muuhun tukemiseen hyväksyttiin vuonna 2011. Niissä korostetaan, että ministeriön tulee saada hyvissä ajoin ennen hakuprosessin aloittamista tieto suur tapahtumahankkeesta.

Cultural Tourism 2011

"Developing Cultural Tourism as a joint network in Capitals of Culture 2011" - hankkeen tavoite on hyödyntää Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtumaa kulttuuri- ja matkailualojen yhteistyön vahvistamisessa. Hanke on Varsinais-Suomen matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskuksen (VS OSKE) käynnistämä. Mukana ovat Turun kaupunki, Turku 2011-säätiö, Tallinna 2011-säätiö ja Tallinnan kulttuuritoimisto. Hanketta rahoittaa Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitetta toteuttava rajat ylittävä Central Baltic (Keskisen Itämeren ohjelma) Interreg IV A-ohjelma 2007–2013.

Työryhmän johtopäätös

Kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen edellyttää systemaattisen kehittämistyön jatkamista ja yhteistyön vahvistamista. Tapahtumien järjestäjien ja matkailualan välinen yhteissuunnittelu ei ole vielä kovin organisoitunutta eikä säännöllistä. Kansainvälistymisessä näyttäisi olevan haasteena yhtäältä, kuinka tavoittaa kansainvälinen matkailija asuinmaassaan, ja toisaalta, kuinka tavoittaa Suomessa vieraileva satunnaismatkailija.

1.3.6 Kehittämistoimi: Yhteistyön ja verkostoitumisen vahvistaminen

Tavoite: Tiedonvaihdon ja seurannan järjestäminen muiden kulttuurin matkailullista tuotteistamista edistävien kansallisten ja alueellisten kehittämisohjelmien ja -tahojen sekä oppilaitosten kanssa		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
11. Järjestetään tiedotus- ja seminaaritilaisuuksia sekä kulttuurimatkailufoorumeita.	Kulttuurimatkailufoorumit: Lapua 9.2.2008, Pyhäntä, Pelkosenniemi 14.5.2009, Järvenpää 5.–6.10.2009, Bomba, Nurmee 14.10.2010, Taulun kartano, Toivakka 17.5.2011.	Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Kulttuurin ja Matkailun teemaryhmät, MEK, OKM
12. Seurataan alueellista toimintaa ja tiedotetaan kehittämisaloitteista.	Kartoitettu kulttuurimatkailun kansallisia ja alueellisia toimijoita.	OKM, MEK
13. Seurataan julkisen tuen, erityisesti ESR- ja EAKR-osarahoitteisten hankkeiden toimeenpanoa. Pyritään saamaan tietoa kulttuurin matkailullista tuotteistamista edistävien hankkeiden rahoituksesta.	Opetus- ja kulttuuriministeriö on kartoittanut kulttuurialan ESR- ja EAKR-hankkeita. Työ- ja elinkeinoministeriön selvitys Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2007–2010.	OKM TEM
14. Selvitetään muiden relevanttien rahoitusohjelmien mahdollisuudet tukea kulttuurin matkailullista tuotteistamista ja kulttuurimatkailuyrittäjyyttä.	Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista (femEmare Oy 2010).	OKM
15. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja maakuntajohtajien vuonna 2008 käynnistyneessä yhteistyössä luovan talouden edistämiseksi otetaan huomioon kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen kehittämistarpeet.	Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimenpiteet 2010–2020 -ohjelma (OKM 2010:13).	OKM, maakunnat

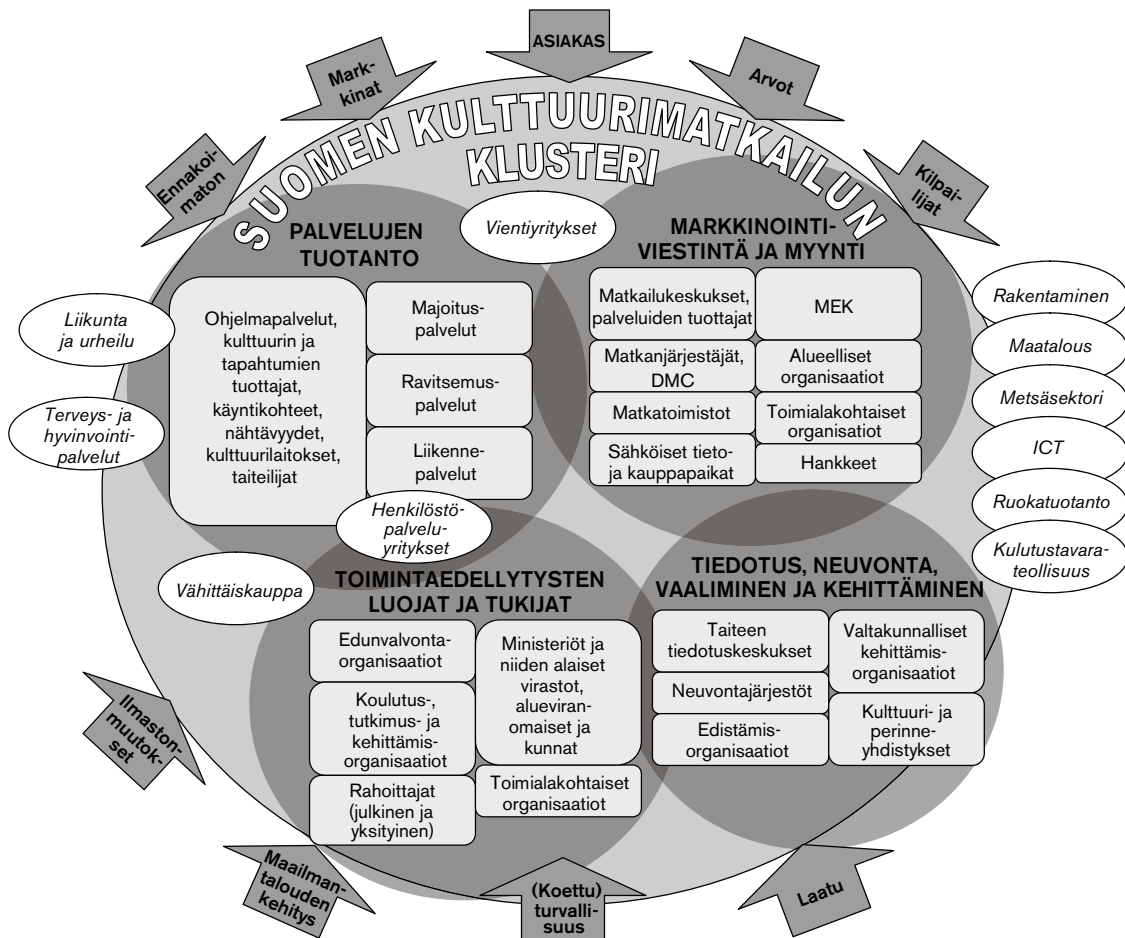
Kulttuurimatkailun kehittämisessä korostuu yhteistyön merkitys. Toimintaohjelman toteuttamisen aikana kulttuurimatkailun mahdollisuudet on tiedostettu ja sen kehittäminen on otettu huomioon uusissa valtakunnallisissa ja alueellisissa kehittämisohjelmissa ja toimenpiteissä. Tapahtumamatkailu ja paikalliskulttuurin esiin tuominen matkailussa nähdään tärkeänä kehittämisen kohteena.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja maakunnan liittojen yhteistyöryhmän Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimet 2010–2010 -ohjelman tavoitteisiin sisältyy kulttuurimatkailun kehittäminen osana maakuntien luovien alojen edistämistä. Erityisesti pyritään käynnistämään kulttuurimatkailun tuottaja- ja tuottamatoimintaa¹².

Toimintaohjelman valmisteluvaiheessa käynnistyi työryhmän yhteistyö Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Kulttuurin ja Matkailun teemaryhmien kanssa. Toimintamuotona ovat olleet kulttuurimatkailufoorumit, joita on järjestetty yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa eri puolilla Suomea. Ne ovat osoittautuneet hyväksi tavaksi seurata alueellisten kehittäjäverkostojen toimintaa ja välittää tietoa valtakunnallisista kehittämisaloitteista. Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimilla aluepoliittisilla erityisohjelmilla, kuten Osaamiskeskusohjelma (OSKE) 2007–2013 ja Alueellinen koheesio- ja kilpailukyky-ohjelma (KOKO) 2010–2013, on myös yhtymäkohtia tämän ohjelman kanssa. Työryhmä pyrkii jatkotyöskentelyssä käynnistämään keskustelut näiden ohjelmien kanssa yhteisten toimien kehittämiseksi.

Systemaattisen tiedonvaihdon vahvistamiseen on tarpeen kiinnittää huomiota. Sopiva vuorovaikutteinen tasapaino edellyttää integroitua ja kokonaisvaltaista lähestymistä. Kansallisen kulttuurimatkailun katto-ohjelman Culture Finland (ks. 1.3.2 luku) valmistelun yhteydessä tuotetussa Yhteen veto kulttuurimatkailun nykytilasta & kehittämistarpeet -selvityksessä on tarkasteltu kulttuurimatkailun toimintakenttää ja hahmoteltu matkailuklusterin pohjalta kulttuurimatkailun klusteri. Kulttuurimatkailutoimijoiden tulisi tunnistaa oma toimintansa tässä ympäristössä. Haasteita kehittämiselle asettaa se, että monesti asetetaan vastakkain kulttuurin matkailullinen kehittäminen liiketaloudellista

hyötyä tuottavana ja kulttuuri itsestään arvokkaana ja yleishyödyllisenä toimintana. Kulttuuritoimijoista merkittävä osa edustaa kansalaistoimintaa, jonka organisoitumismuoto on säätiö tai yhdistys ja joiden toiminta pohjautuu vapaaehtoisuuteen.

Kuvio 3. Kulttuurimatkailun klusteri

Lähde: Yhteenveto kulttuurimatkailun nykytilasta ja kehittämistarpeet toimenpide-esityksineen (2010)

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti tarkastellut erilaisten rahoituslähteiden mahdollisuuksia tukea kulttuurin matkailullisen tuotteistamiseen liittyvää toimintaa muun muassa selvityksen Kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivat rahoitusohjelmat perusteella. Selvityksen pääviesti on, että kulttuurin matkailullista tuotteistamista voidaan tukea hyvinkin erilaisilla rahoitusohjelmilla ja toimilla. Kulttuurimatkailu sinällään on harvoin ohjelmien ja toimien painopistealueena eikä yksittäisen hankkeen luokittelu kulttuurimatkailuhankkeeksi rahoituspäätöksiä tarkasteltaessa ole yksiselitteistä. Käsitteenä kulttuurimatkailu ymmärretään monella tavalla, mikä osaltaan hajottaa rahoitusta ja vaikeuttaa vaikutusten arviointia. Monet kulttuurialan toimet ja hankkeet tuottavat kulttuurituotteita ja -palveluita, joita myös matkailusektori voi hyödyntää. Useat ohjelmat ja toimet tukevat tutkimus- ja kehitystoimintaa. Vähemmän on tarjolla rahoitusinstrumentteja, jotka antavat mahdollisuuksia kulttuurimatkailun tuotekehitykseen, liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen vahvistamiseen.

Erityisen tarkastelun kohteena työryhmän työskentelyssä ovat EU:n rakennerahastoista osarahoitettavat hankkeet ohjelmakaudella 2007-2013 ja niiden kautta kohdennettu tuki kulttuurimatkailun kehittämiseen.

EU:n koheesiopolitiikan strategiset suuntaviivat määrittelevät EU:n rakennerahasto-ohjelmien 2007-2013 varojen kohdentamista koskevat ensisijaiset tavoitteet, joita ovat: (1) tehdään jäsenvaltioista, alueista ja kaupungeista entistä houkuttelevimpia, (2) edistään innovointia, yrittäjyyttä ja tietoon perustuvaa taloutta sekä (3) luodaan uusia työpaikkoja. Tavoitteet muodostavat yhteiset puitteet, joiden perusteella jäsenvaltiot ja alueet kehittävät kansallisia ja alueellisia ohjelmiaan. Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen voi osaltaan edesauttaa näiden tavoitteiden saavuttamista.

Valtioneuvoston vuonna 2007 hyväksymä kansallinen rakennerahastostrategia luo puitteet Suomen rakennerahastotoimenpiteille ja ohjaa varojen kohdentamista. Strategiassa on nostettu esille luovien alojen ja palvelujen tuotteistaminen yrittäjyyden edistämiseksi sekä luonto- ja kulttuuriympäristön merkitys kehitettäessä matkailu- ja muita elinkeinoja. Yhtenä tavoitteena on alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen. Tähän liittyen pyritään kehittämään uusia asiakaslähtöisiä palveluita ottaen huomioon kulttuurimatkailun vahvistaminen sekä kulttuurikohteiden palveluiden parantaminen¹³.

Suomeen kohdistuvat EU:n rakennerahastotuet kaudella 2007–2013 ovat yhteensä noin 1,7 miljardia euroa. Lisäksi ohjelmiin sitoutuu kansallista julkista (valtio, kunnat) ja yksityistä rahoitusta. Ohjelmakaudella 2007-2013 Suomessa toteutetaan Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) neljää suuralueittaista toimenpideohjelmaa (Etelä-, Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomi) sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) Manner-Suomen toimenpideohjelmaa, jossa on valtakunnallinen ja neljä suuralueittaista osiota (Etelä-, Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomi). Manner-Suomen valtakunnallista ESR-ohjelmaa toteutetaan kehittämisohjelmilla. EAKR- ja ESR-ohjelmien rahoitusta käytetään alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-tavoitteen edistämiseksi. Lisäksi Suomi osallistuu ohjelmiin, jotka edistävät Euroopan alueellisen yhteistyön tavoitetta (EAY) ja on mukana kolmessa Venäjän raja-alueelle suuntautuvassa Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumentin (ENPI CBC) ohjelmassa (taulukko 2).

Maaseudun kehittämistä rahoitetaan ohjelmakaudella 2007-2013 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto). Suomen käytettäväksi osoitetut maaseuturahaston varat ovat yhteensä noin 2,1 miljardia euroa. Varojen käyttöä ohjaa kansallinen maaseudun kehittämisstrategia, jota toteuttavat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmat (taulukko 2).

Kulttuurimatkailuhankkeita on rahoitettu vuonna 2007 alkaneella ohjelmakaudella sekä EAKR- ja ESR-toimenpideohjelmien rakennerahastovaroin että maaseuturahaston varoilla rahoitettavasta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. Suomalaisia toimijoita on mukana myös EAY-tavoitteen ja ENPI-ohjelmien kulttuurimatkailuhankkeissa.

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan vuosina 2007-2010 aikana on julkista tukea myönnetty kaikkiaan 2087 EU-osarahoitteiselle matkailuhankkeelle yhteensä 212,8 miljoonaa euroa¹⁴. Summa sisältää EU-rahoituksen lisäksi hankkeille myönnetyn kansallisen vastinrahoituksen. Kulttuuri- ja liikuntakohteille sekä tapahtumille varattu rahoitus oli yhteensä noin 33,9 miljoonaa euroa, mikä on noin 15,9 % matkailuhankkeille kohdennetusta kokonaistuesta. Hankkeita oli 81 eli 3,9 % kaikista matkailuhankkeista. Tuen määrä kulttuuri- ja liikuntakohteille sekä tapahtumille on selvityksen mukaan lisääntynyt 21 miljoonalla eurolla verrattuna vuosiin 2000-2003.

Suurin osa kulttuurimatkailuhankkeista oli EAKR-hankkeita, jotka liittyivät tavalla tai toisella kulttuuriympäristöjen ja -perinnön matkailulliseen kehittämiseen. Tämä heijastaa Suomen rakennerahastostrategian painostusta, että luonto- ja kulttuuriympäristö tulee nähdä merkittävänä vetovoimatekijänä kehitettäessä matkailuelinkeinoja. ESR-rahoitusta kohdentuu tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen. Rahoitus on mahdollistanut uudena-

ten mallien ja toimintatapojen soveltamisen, mikä osaltaan vahvistaa kulttuurimatkailun osaamista. Hankkeita toteutetaan lähes kaikilla elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) alueilla. Alueellisesti eniten EAKR- ja ESR-rahoitusta on varattu Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa.

Varsin tärkeäksi on osoittautunut tässä väliraportissa aiemmin mainittu opetus- ja kulttuuriministeriön Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen valtakunnallinen ESR-kehittämishjelma 2007-2013 (ks. 1.2.2 luku). Kehittämishjelman EU:n ja kansallisen rahoituksen osuus on noin 14 miljoonaa euroa. Ohjelmasta on rahoitettu 20 hanketta. Tässä raportissa aiemmin mainitun Kulttuurin ketju-hankkeen (ks. 1.3.2 luku) lisäksi myös muilla ohjelman hankkeilla on vaikutusta kulttuurimatkailun kehittämiseen. Esimerkkeinä voidaan mainita elokuvamatkailun kehittäminen ja tapahtumatutannon johtajaosaamisen vahvistaminen.

ENPI:n osalta voidaan mainita suomalais-venäläinen Linnasta linnaan -kulttuurimatkailuhanke. Kehittämistoimen ”kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen” yhteydessä (1.3.5 luku) tuotiin esille Cultural Tourism 2011 -hanke, joka saa rahoitusta EAY-tavoitetta edistävästä Central Baltic (Keskinen Itämeri) Interreg IV A-ohjelmasta.

Linnasta linnaan -kulttuurimatkailuhanke

Suomalaiset ja venäläiset rajan tuntumassa sijaitsevat linnat ja linnoitukset muodostavat yhteisessä Linnasta linnaan -hankkeessa kulttuurimatkailuverkoston. Verkostoa rahoittaa EU:n Kaakkois-Suomi-Venäjä naapuruusohjelma ENPI CBC. Hanketta hallinnoi Itä-Suomen yliopiston Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus pääpartnereina Museovirasto ja Lappeenrannan kaupunki. Lisäksi partnereina hankkeessa ovat Savonlinna, Hamina, Kotka ja Kouvola. Venäläisinä projektipartnereina ovat Leningradin hallintoalueen kulttuurikomitean museo-osasto ja Valtiollinen Pietarin Historiallinen Museo.

Hankkeessa mukana ovat Suomesta Olavinlinna, Lappeenrannan linnoitus, Kotkan linnoitukset ja Loviisan linnoitukset. Venäjän puolelta mukana ovat Viipurin linna ja linnoitukset, Vanhan Laatokan linnoitus, Kaprion linnoitus, Käkisalmen linnoitus ja Pähkinälinnan linnoitus.

Linnasta linnaan -verkosto syntyi vuonna 2001 Museoviraston aloitteesta osana Suomalais-venäläistä kulttuurifoorumitoimintaa.

EU:n rakennerahastojen ja ohjelmien tuoma lisäarvo Suomen kulttuurimatkailun vahvistumiselle on huomattava, mikä näkyy erityisesti aluetasolla. Toiminta on myös edistänyt yhteistyötä ja verkostoitumista eri toimijoiden kesken. Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen tukee osaltaan alue- ja rakennepolitiikan ja maaseudun kehittämispolitiikan tavoitteiden saavuttamista.

Työryhmän johtopäätös

Jatkotyöskentelyssä on tarpeen lisäselvittää erilaisten toimijoiden toimintaa ja kehittämistarpeita. Systemaattisen valtakunnallisen tiedotuksen kehittäminen edesauttaa kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen, toimijoiden verkostoitumisen ja asiantuntijuuden vahvistumista.

Kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen kehittämiseen on käytettävissä monia rahoitusohjelmia ja -välineitä. Eri hallinnonalojen ja rahoittajien välistä vuoropuhelua tulisi voimistaa, jotta tukitoimet toisivat synergiaetuja. Tulisi pohtia keinoja, joilla voidaan luoda nykyistä laajempia teemakohtaisia hankkeita. Valtakunnallinen ja alueellinen kulttuurimatkailun kehittämistyö tulisi organisoida siten, että hanketoimintaa on mahdollisimman helppo toteuttaa ja yhteen sovittaa.

Tarpeen on luoda joustavia ja hallinnollisesti kevyitä rahoitusinstrumentteja, jotka soveltuvat myös pienille toimijoille, varmistavat toiminnan jatkuvuuden sekä tukevat erityisesti tuotekehitystä, liiketoiminta- ja yrittäjyysosaamisen vahvistumista.

Taulukko 2. Kulttuurimatkailun tuotteistamista tukevia keskeisiä EU:n ja kansainvälisiä toimia ja ohjelmia

EU:n alue- ja rakennepolitiikka (koheesiopolitiikka)	
Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite	- Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) toimenpideohjelmat - Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpideohjelmat
Euroopan alueellisen yhteistyön tavoite (EAY)	- Rajat ylittävä yhteistyö (Pohjoinen, Keskinen Itämeri, Botnia Atlantica -ohjelmat) - Valtioiden välinen yhteistyö (Pohjoinen Periferia, Itämeri -ohjelmat) - Alueiden välinen yhteistyö (Interreg IV C, Interact, Urbact, Espon -ohjelmat)
Yhteistyö EU:n ulkorajoilla	
ENPI-ohjelmat	- Kolartic - Karelia - Kaakkois-Suomi-Venäjä
Maaseudun kehittämispolitiikka	
Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto)	- Leader-alaohjelma
EU:n kulttuuri-, av-, koulutus-, tutkimus- ja matkailuyhteistyö	
Yhteistyöohjelmia ja -toimia	mm. - Kulttuuri 2007–2013 -ohjelma, Euroopan kulttuuripääkaupunki, Euroopan kulttuuriperintötunnus, Euroopan kulttuuriperintöpäivät - Media 2007-ohjelma - Elinikäisen oppimisen ohjelmat - Tutkimuksen 7. puiteohjelma - European Destinations of Excellence (EDEN), Calypso (social tourism) - Kilpailukyyn ja innovoinnin puiteohjelma 2007-2011 (CIP)
Euroopan neuvosto	
Yhteistyöohjelmia ja -toimia	mm. - Kulttuurireitit (Cultural Routes) -ohjelma
UNESCO - YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö	
Yhteistyöohjelmia ja -toimia	mm. - Unescon maailman kulttuuriperintökohteiden kestävän matkailun ohjelma
OECD - Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö	
	- OECD-maiden välinen tiedonvaihto, matkailututkimukset ja -tilastot
Pohjoismainen , lähialue- ja Pohjoisen ulottuvuuden (mm. alueneuvostot) yhteistyö	
Yhteistyöohjelmia ja -toimia	
Säätiöt ja rahastot	

1.3.7 Kehittämistoimi: Euroopan unionin ja kansainvälisten organisaatioiden toimien hyödyntäminen

Tavoite: EU:n ja kansainvälisten organisaatioiden toimien hyödyntämisen lisääminen		
Toimenpiteet	Toteutuminen	Vastuutahot
16. Kartoitetaan keskeiset EU:n ja kansainväliset sekä erityisesti yhteis-pohjoismaiset kehittämis- ja rahoitusohjelmat, jotka koskevat tai sivuavat kulttuurin voimavarojen matkailullista tuotteistamista ja kulttuurimatkailu-yrittäjyyden vahvistamista sekä tutustutaan muiden maiden käytäntöihin.	Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista (femEmare 2010).	OKM, TEM, MEK

Kulttuurimatkailu ja siihen liittyvät kehittämistoimet on todettu Euroopan unionin (EU), yhteispohjoismaisten ja kansainvälisten kehittämis- ja rahoitusohjelmien tärkeiksi koh-teiksi. Toimintaohjelman lähtöolettamuksena oli, että kulttuurimatkailun toimijoilla ei ole aina riittävästi tietoa kehittämis- ja rahoitusohjelmien antamista mahdollisuuksista. Vuonna 2010 valmistuneeseen selvitykseen Kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivat rahoitusohjelmat on koottu tietoa kansallisten tukimuotojen sekä edellä selostettujen EU:n rahastojen lisäksi tietoa muista EU:n, pohjoismaisista ja kansainvälisistä yhteistyö-ohjelmista ja -toimista, joiden voidaan katsoa edistävän kulttuurimatkailun kehitystä. Mahdollisuuksia yhteistyöhön on hyvinkin erilaisten toimien kautta.

Rahoitusohjelma -selvityksen valossa näyttää kuitenkin, että tieto EU:n ja kansainvälis-ten organisaatioiden ohjelmien sisällöistä kulttuurimatkailun kannalta on usein vaikeasti hahmotettavissa ja edellyttää monesti tiedonkeruuta eri lähteistä. Tiedon näkyvyyteen, löydettävyyteen, käyttäjäystävällisyyteen ja nykyistä yksinkertaisempiin kansallisiin hakuohjeisiin tulisi panostaa tavalla, jolla voidaan lisätä suomalaisten toimijoiden osallis-tumista EU:n ja kansainvälisten organisaatioiden kulttuurimatkailun yhteistyöhön.

Osallistuminen EU:n, yhteispohjoismaiseen ja kansainväliseen kulttuurimatkailualan yhteistyöhön antaa mahdollisuuden ennen kaikkea tiedon ja parhaiden käytäntöjen jaka-miseen sekä osaamisen vahvistamiseen, mutta tukee myös konkreettisten kulttuurisisäl-töisten matkailutuotteiden ja -palvelujen kehittämistyötä. Työryhmä on toimintaohjelman mukaisesti erityisesti tarkastellut Euroopan komission European Destinations of Excellence – EDEN (Eurooppalaiset matkailun huippukohteet) kilpailua, jonka tavoitteena on edistää kestävä matkailua EU:n jäsenvaltioissa. Suomi osallistui kilpailuun ensimmäisen kerran vuonna 2008, jolloin teemana oli kannustaa matkailukohteissa toimivia yrityksiä ja yri-tysverkostoja kehittämään paikalliseen kulttuuriin ja elämäntapaan perustuvaa matkailu-tarjontaa. Suomen kilpailuun osallistui yhteensä 29 kohdetta. Niiden kulttuuritarjontaa olivat esimerkiksi Suomen sotahistoria ja kartanokulttuuri, teollisuusperinne ja tukkilais-perinne, arkeologinen menneisyys, käsityötaidot ja näyttelytoiminta, lasin ja keramiikan muotoilutaito. Yksi teema oli elämäntavat ja arki. Ne näyttäytyivät kohteissa pohjoisen naisten vahvuutena, karjalaisena elämäntyylinä ja sisämaan saaristolaisuutena. Sosiokult-ttuurista kestävyyttä kohteissa edisti paikallisten ihmisten osallistuminen kehitystyöhön. Vuoden 2008 kilpailu on edistänyt voittajakohteen kansallista ja kansainvälistä julkisuutta sekä eurooppalaista verkostoitumista. Kilpailun avulla saatiin tietoa matkailukohteiden kulttuurimatkailutarjonnasta, joka osoittautui olevan varsin moninaista. Mutta myös tämä kilpailu osoittaa, että toimijoiden välisen yhteistyön vahvistamiseen on tarpeen panostaa.

Destination of Excellence in Finland 2008 kilpailuun osallistuneet kohteet

Tosinaiset suurtuntureilla tapahtuma, Kilpisjärvi
Inarin kylä – Suomen saamelaiskulttuurin keskus, Inari
Lampivaaran ametistikaivos, Sodankylä
Joulukka, Rovaniemi
Kukkola, Kylä kosken äärellä, Tornio
Pentik Kulttuurikeskus; Posio
Kierikkikeskus, Yli-Ii
Hiekkatapahtumat, Kalajoen Hiekkasärkät
Ukkohalla, Hyrynsalmi
Paltaniemi – kainuulainen kulttuurikylä, Kajaani
Sommelo, kansanmusiikkijuhla Kainuussa ja Vienan Karjalassa, Kuhmo
Wild Taiga "Nature, Culture & Finnish Wellbeing" (kilpailun voittaja), Kuhmo ja Suomussalmi
Kalevala Spirit, Kuhmo
Suomen Kivikeskus & Koli, Juuka-Lieksa
Taitokortteli, Joensuu
Haapamäen höyryveturipuisto, Keuruu
Savonranta/Kulttuuriagentit ry, Savonranta
Saimaan Charmantit, Etelä-Savo
Saimaa Holiday Oravi, Rantasalmi-Savonlinna
Niinisaari – saaristoidylli Puumalassa, Puumala
Metsä- ja veskansan tarinat Saimaalla, Mikkeli
Salpausharjanteen ohjelmapalvelukeskittymä, Etelä-Karjala & Kymenlaakso
Huvisatama Lappeenranta
Wanhassa Wara Parempi – Renovera ger mera, Loviisa
Aulanko, Hämeenlinna
Junalla littalaan -päiväretkipaketti, Kalvola
Kehräämöalue, Forssa
Sattmark ja Löfsdahlin kartano, Parainen
Rymättylän Herrankukkaro, Rymättylä

Työryhmän johtopäätös

Tärkeää on vaikuttaa EU:ssa ja kansainvälisissä järjestöissä siten, että suomalaiset hyötyisivät nykyistä paremmin näiden organisaatioiden toimista. Lisäksi on tehostettava tiedottamista ohjelmista ja tukimuodoista kulttuuri- ja matkailualojen toimijoille.

2 Toimintaympäristömuutokset

Seuraavassa tarkastellaan ensin ohjelman hyväksymisen jälkeen toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia. Tämän jälkeen kuvataan kulttuurimatkailun kehitystä. Lopussa on työryhmän suunnitelma jatkotyöskentelyä varten.

2.1 Kulttuurimatkailun toimintaympäristömuutokset

Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelman laatimisen taustalla olivat esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011, Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 ja vuonna 2006 annettu valtioneuvoston periaatepäätös Suomen matkailupolitiikasta, joissa oli tuotu esille tarve kehittää Suomen kulttuurimatkailua ja hakea matkailun kannattavaa kasvua erityisesti ulkomailta. Toimintaympäristö on muuttunut sen jälkeen, kun kulttuuriviennin ohjausryhmä vuonna 2008 hyväksyi ohjelman vuosille 2009–2013. Ohjelman hyväksymisen jälkeen on valmistunut muun muassa kulttuuri- ja matkailupolitiikkaa ohjaavia uusia asiakirjoja, jotka antavat lähtökohdat tämän ohjelman toimeenpanolle vuosina 2011–2013.

2.1.1 Kulttuuripolitiikka

Keväällä 2010 annetussa valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta kulttuurimatkailun edellytysten kehittäminen nähdään osana kulttuuritoimialan talouden, työllistymisen ja toimeentulon vahvistamista¹⁵. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa kulttuuripolitiikan alalla ohjaavan Kulttuuripolitiikan strategian 2020 lähtökohta puolestaan on, että kulttuurin ja siten myös kulttuuripolitiikan merkitys yhteiskunnassa vahvistuu edelleen¹⁶. Pyrkimys on parantaa kulttuurin alojen työllisyyttä ja yrittäjyyttä, mihin myös kulttuurin matkailullisella tuotteistamisella tähdätään. Keväällä 2011 kulttuuriviennin valmisteluryhmä on laatinut ehdotustaan kulttuuriviennin kehittämisestä toimintaohjelmakauden 2007–2011 jälkeen. Yhtenä kehittämistoimena ehdotetaan kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen tehostamisen jatkamista.

2.1.2 Matkailupolitiikka

Kesäkuussa 2010 julkistetussa uudistetussa Suomen matkailustrategiassa¹⁷ ja keväällä 2011 hyväksytyssä valtioneuvoston periaatepäätöksessä Suomen matkailupolitiikasta¹⁸ kulttuurimatkailun osalta tahtotila on selkeä. Suomalaisen kulttuurin integroiminen matkailuun ja kulttuurisen osaamisen hyödyntäminen nähdään olennaisena osana Suomen matkailun

kehittämistä. Matkailun tulisi yhtäältä ammentaa yhä enemmän sisältöjä suomalaisesta kulttuurista. Toisaalta kestäväällä matkailutoiminnalla katsotaan olevan myönteinen vaikutus suomalaisen kulttuurin elinvoimaisuuden säilymiseen ja kehittymiseen. Kulttuurin matkailullisella tuotteistamisella voidaan tukea erityisesti strategiassa painotettua teemapohjaisten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä, kuten myös tavoitetta edistää tulevaisuuden kuluttajien kestäviä valintoja tukevia ratkaisuja kehitettäessä ohjelmapalveluja, aktiviteetteja ja immateriaalisia elämyssisältöjä.

Matkailumaakuvan vahvistamiseksi on strategiassa tavoitteeksi asetettu Suomen kansainvälisen näkyvyyden lisääminen. Pyrkimys on edistää tapahtumamatkailua ja edesauttaa suurten kansainvälisten liikunta- ja kulttuuritapahtumien saamista Suomeen. Suomi pyrkii ensisijaisesti erikoistumaan maan ominaispiirteitä hyödyntäviin matkailupalveluihin. Tärkeään asemaan matkailun kehittämisessä nousevat suomalaisen kulttuurin sisällyttäminen matkailupalvelukokonaisuuksiin ja kansainvälisen kulttuurin ilmentymien hyödyntäminen matkailussa.

2.1.3 Aluekehittäminen

Tämän kulttuurimatkailun edistämiseen tähtäävän toimintaohjelman mukaisten kehittämistoimien toimeenpanossa on tarpeen ottaa huomioon jatkossa myös alueiden toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Luovat alat, kulttuuriyrittäjyys ja matkailu ovat entistä merkittävämpi osa aluekehitystä. Aluekehittämisstrategiassa 2020 todetaan, että kulttuurisisältöisen matkailu- ja elämyspalvelujen kehittyminen vahvistaa alueilla kulttuurin ja matkailun taloudellista merkitystä. Kulttuurisesti kestävien ja paikallisväestön huomioonottavien matkailu- ja elämyspalvelujen kehittyminen edellyttää kulttuuri- ja matkailualojen ristikkäisosaamisen hyödyntämisen ja tietopohjan vahvistamista. Lisäksi tarvitaan uudenlaista liiketoimintaosaamista¹⁹.

Myös valtioneuvoston periaatepäätökset, kuten periaatepäätökset kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikasta, joilla edistetään aluekehittämisen tavoitteita, antavat suuntaviivoja kulttuurimatkailun kehittämiselle. Työryhmän mielestä kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen näkökulmasta on tarpeen ottaa huomioon varsinkin metropolialueen erityisasema. Kulttuurin talous keskittyy voimakkaasti pääkaupunkiseudulle. Monet alan yritykset tai niiden keskusyksiköt sijaitsevat näillä alueilla.

Vuoden 2010 alussa voimaan tullut valtion aluehallinnon uudistus antaa uudenlaisia hallinnollisia mahdollisuuksia integroida kulttuuria ja myös tämän ohjelman mukaisia toimia osaksi aluekehittämistä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) yhtenä vastuualueena on kulttuuri. Opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä ELY:t nimesivät syksyllä 2010 kulttuurimatkailun vastuuhenkilöt. Työryhmä korostaa, että ELY:jen ohella alueellisten taidetoimikuntien osallistuminen kulttuurimatkailun kehittämiseen on tärkeää. Etenkin alueilla, joilla kulttuurimatkailun merkitys on huomattava, taidetoimikunnat panostavat jo nyt kulttuurimatkailun edistämiseen. Osana valtion taidetoimikuntalaitosta toimii 13 alueellista taidetoimikuntaa.

2.1.4 Euroopan unioni

Merkittävä Suomen kulttuurimatkailun kehittymiselle on Euroopan unionin toimintaympäristö. Eurooppa-neuvosto päätti kesäkuussa 2010 uudesta talous- ja työllisyysstrategiasta. Eurooppa 2020 -strategian tavoitteena on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Osana strategian toteuttamista pyritään parantamaan Euroopan matkailun kilpailukykyä. Matkailun

edistämistoimet liittyvät Globalisaation aikakauden teollisuuspolitiikka -lippulaivahankkeen alle²⁰. Huhtikuussa 2011 hyväksytyssä Eurooppa 2020 -strategian Suomen kansallisessa ohjelmassa on esitetty ne toimenpiteet, joilla kansalliset tavoitteet voidaan saavuttaa ja kasvun esteet poistaa. Ohjelmaan on kirjattu kulttuuri-, liikunta- ja muiden vapaa-ajan palveluiden merkittävä rooli tuotantorakenteen monipuolistumista edistettäessä²¹.

EU tukee ja täydentää jäsenvaltioiden toimia kulttuurin ja matkailun aloilla (167 artikla ja 195 artikla). EU:n sekä matkailu- että kulttuuripoliittisissa asiakirjoissa on toistuvasti nostettu esille kulttuurin mahdollisuudet matkailussa ja kulttuurimatkailukohteiden kehittäminen. EU:n kulttuuripoliittista yhteistyötä ohjaavassa työsuunnitelmassa vuosille 2011–2014 tavoitteeksi on asetettu kehittää kulttuurimatkailusta kestävä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen liikkeellepaneva voima²². Pyrkimys on Euroopan matkailupolitiikan uusia puitteita käsittelevän komission kesäkuussa 2010 julkaiseman tiedonannon²³ mukaisesti käynnistää yhteistyötä, jolla edistetään kulttuurimatkailun ja siihen yhteydessä olevien toimialojen kehittämistä. Lisäksi tarkoitus on määritellä hyvät käytännöt kulttuurimatkailun ja kulttuuriperinnön hallinnoimiseksi kestäväällä tavalla.

Kulttuurimatkailun kehittämiseen liittyen Euroopan komissio ja parlamentti ovat käynnistäneet yhteistyön Euroopan neuvoston (Council of Europe) kanssa kulttuurireittien (Cultural Routes) kehittämiseksi. Euroopan neuvoston Cultural Routes -ohjelma käynnistyi vuonna 1987. Komission ja Euroopan neuvoston yhteinen selvitys The Study on European Cultural Routes impact on SMEs innovation and competitiveness valmistuu vuoden 2011 aikana. Selvityksessä arvioidaan ohjelman potentiaalia edistää kestävä ja laadukasta matkailua Euroopassa.

Komission huhtikuussa 2010 antamassa vihreässä kirjassa Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön tuodaan esille kestävä matkailu tukevien kulttuuri-infrastruktuurien ja -palvelujen kehittäminen²⁴. Euroopan parlamentti korostaa toukokuussa 2011 antamassaan lausunnossa vihreästä kirjasta matkailun huomattavaa merkitystä kulttuurin toimialalle ja suosittelee, että komissio kannustaa kaupunkeja ja alueita hyödyntämään nykyistä enemmän kulttuuria ainutlaatuisena voimavarana, tiivistämään keskinäistä yhteistyötä kulttuurimatkailuun liittyen, kehittämään kulttuuri- ja matkailualan yhteistyömuotoja ja tukemaan kumpaakin alaa yhteisissä markkinointipyrkimyksissä²⁵.

EU:n Itämeren alueen strategia ja toimintasuunnitelma hyväksyttiin Eurooppa-neuvostossa lokakuussa 2009. Tavoitteena on tehostaa EU:n nykyistä toimintaa alueella. Strategia antaa uusia välineitä myös kulttuurimatkailun yhteistyöhön. Monet lippulaivahankkeet liittyvät matkailuun ja kulttuuriin. Määrä on muun muassa kartoittaa kulttuuriperinnön säilyttämisen ja elvyttämisen kannalta tärkeimmät alueet. Kartoitusta koskevan tilanneselvityksen määräaika on vuoden 2011 lopussa²⁶.

2.2 Kulttuurimatkailun kehitys

2.2.1 Kansainvälisen ja Suomen matkailun kehitys

Kansainvälinen matkailu, kun mittarina ovat ulkomaiset saapumiset, lisääntyi vuodesta 2000 vuoteen 2010 noin 39 %. Kehitys on ollut kuitenkin epätasaista. Vuonna 2003 kansainvälinen matkailu väheni noin prosentin verran ja vuoden 2009 kansainvälisen taloustaanutuman seurauksena 3,8 %. Pudotus oli suurin sitten toisen maailmansodan.

Kansainvälisen matkailun kehitys Euroopassa on ollut hitaampaa kuin maailmanlaajuisesti. Vuodesta 2000 vuoteen 2010 kansainväliset saapumiset Euroopassa kasvoivat 24 %.

Vuosina 2007 ja 2008 taso oli reilun neljänneksen korkeammalla kuin vuonna 2000, mutta taloustaantuma vaikutti Euroopassa voimakkaammin kuin muualla maailmassa keskimäärin ja pudotus oli 4,8 %.

Taulukko 3. Kansainväliset saapumiset maailmassa ja Euroopassa vv. 2000–2010 (yöpyneet matkailijat)

Vuosi	Kansainväliset saapumiset	Indeksi 2000 = 100	Kansainväliset saapumiset Euroopassa	Indeksi 2000 = 100	Euroopan osuus, %
2000	674 000 000	100	385 100 000	100	57,1
2001	682 00 000	101	391 900 000	102	57,5
2002	702 000 000	104	403 000 000	105	57,4
2003	692 000 000	103	405 200 000	105	58,6
2004	763 000 000	113	423 000 000	110	55,4
2005	797 000 000	118	438 700 000	114	55
2006	850 000 000	126	463 900 000	120	54,6
2007	904 000 000	134	485 400 000	126	53,7
2008	916 000 000	136	484 000 000	126	52,8
2009	881 000 000	131	460 900 000	120	52,3
2010	940 000 000	139	475 800 000	124	50,6

Lähde: UNWTO

Suomessa matkailu on vuodesta 2000 vuoteen 2010 kasvanut 35 %. Se on selvästi nopeampaa kuin Euroopassa keskimäärin. Myös verrattuna koko maailman kehitykseen Suomi on suoriutunut hyvin.

Taulukko 4. Kansainväliset saapumiset Euroopassa ja Suomessa vv. 2000–2010 (yöpyneet matkailijat)

Vuosi	Kansainväliset saapumiset Euroopassa	Indeksi 2000 = 1 000	Kansainväliset saapumiset Suomessa	Indeksi 2000 = 100	Suomen osuus %
2000	385 100 000	100	2 714 000	100	0,7
2001	391 900 000	102	2 826 000	104	0,73
2002	403 000 000	105	2 875 000	106	0,73
2003	405 200 000	105	2 601 000	96	0,65
2004	423 000 000	110	2 840 000	105	0,7
2005	438 700 000	114	3 140 000	116	0,74
2006	463 900 000	120	3 375 000	124	0,77
2007	485 400 000	126	3 519 000	130	0,76
2008	484 000 000	126	3 583 000	132	0,74
2009	460 900 000	120	3 423 000	126	0,71
2010	475 800 000	124	3 670 000	135	0,8

Lähde: UNWTO ja Tilastokeskus/MEK: Rajahaastattelututkimus

Suomeen saapuneiden matkustajien määrä kasvoi 63 % vuosina 2000 – 2010. Näistä yöpyvien matkailijoiden määrä kasvoi 35%, mutta päiväkävijöiden määrä yli kaksinkertaistui. Päiväkävijöiden suuri määrä johtui venäläisten päiväkävijöiden määrän nopeasta kasvusta, sillä vuonna 2000 heitä oli 483 000 ja vuonna 2010 peräti 1 707 000. Kaikkien ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat reilut 70 %, mutta rekisteröidyt yöpymiset vain 21 %. Kasvuluku oli suurempi vuonna 2008, mutta kansainvälinen talouslama 2009 vähensi rekisteröityjä yöpymisiä Suomessa noin 11 %:lla. Vaikka vuosi 2009 oli poikkeuksellisen huono vuosi ulkomailta Suomen suuntautuvan matkailun kannalta,

on ajanjakso 2000–2010 merkinnyt selvää kasvua Suomeen suuntautuvassa matkailussa. Kasvu on tullut melkein kokonaan talvikaudella eli marras- ja huhtikuun välisenä aikana, jolloin se oli yli 50 %. Kesäkaudella eli touko- ja lokakuun välisenä aikana ulkomaiset yöpymiset lisääntyivät vain noin 5 % ajanjaksolla 2000–2010.

Taulukko 5. Ulkomaalaiset matkustajat Suomessa vv. 2000–2010

Vuosi	Yöpyneet	Indeksi	Päiväkävijät	Indeksi	Saapuneet yhteensä	Indeksi
2000	2 714 000	100	1 075 000	100	3 789 000	100
2001	2 826 000	104	1 426 000	133	4 252 000	112
2002	2 875 000	106	1 812 000	169	4 687 000	124
2003	2 755 000	102	1 816 000	169	4 571 000	121
2004	2 840 000	105	2 014 000	187	4 854 000	128
2005	3 140 000	116	1 898 000	177	5 038 000	133
2006	3 375 000	124	1 970 000	183	5 345 000	141
2007	3 519 000	130	2 217 000	206	5 736 000	151
2008	3 583 000	132	2 489 000	232	6 072 000	160
2009	3 423 000	126	2 272 000	211	5 695 000	150
2010	3 670 000	135	2 512 000	243	6 182 000	163

Lähde: Tilastokeskus ja Matkailun edistämiskeskus: Rajahaastattelututkimus, Tilastokeskus: Majoitustilasto

Vuonna 2010 kansainvälinen matkailu kääntyi kasvuun. Maailman matkailujärjestö UNWTO arvelee, että kansainvälinen matkailu kasvaa vuonna 2011 kaikkiaan 4–5 prosenttia. Myös Suomessa matkailu kääntyi vuoden 2010 aikana kasvuun ja ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymiset ovat lisääntyneet edelleen 9,7 % vuoden 2011 tammi-heinäkuussa.

2.2.2 Ulkomailta Suomeen suuntautuva kulttuurimatkailu

Ulkomailta Suomeen suuntautuvan kulttuurimatkailun kehityksestä ei ole olemassa erillisiä tilastoja, joten sen kehitystä voidaan kuvata vain suuntaa-antavasti. Kun tarkastellaan kävijämäärien kehitystä kulttuurikohteissa ja -tapahtumissa voidaan todeta, että kävijämäärät ovat kasvaneet. Suomeen suuntautuvan matkailun kasvun perusteella voidaan olettaa, että ulkomaalaisten vierailut kulttuurikohteissa myös olisivat lisääntyneet. Se onko näin, on kuitenkin epävarmaa. Tilastokeskuksen Rajahaastattelututkimuksen pohjalta voidaan todeta, että vuosina 2003–2005 sekä vuosina 2008 ja 2010 kaikista Suomessa käyneistä matkailijoista noin 33–37 % vieraili jossakin kulttuurikohteessa tai -tapahtumassa. Oletettavasti kulttuuritapahtumien ja -kohteiden ulkomaalaisten vieraiden määrä lisääntyi vuodesta 2003 vuoteen 2005, koska matkailijamäärät kasvoivat.

Vuonna 2003 Suomessa kävi yhteensä 4,6 miljoonaa ulkomaalaista matkustajaa. Vuonna 2010 luku oli 6,2 miljoonaa. Eniten matkustajia vuonna 2010 saapui Venäjältä, mistä Suomeen tuli 2,6 miljoonaa matkustajaa eli 40 % kokonaismatkustajamäärästä. Toiseksi eniten tuli Ruotsista ja kolmanneksi eniten Virosta. Vuonna 2010 yli puolet ulkomaalaisista matkustajista oli Suomessa vapaa-ajanmatkalla, 22 % työmatkalla ja 9 % kauttakulkumatkalla.

Matkailijamäärän kasvun myötä kulttuurikohteissa ja tapahtumissa käyneiden määrän voidaan arvella kasvaneen noin 600 000 henkilöllä vuodesta 2003 vuoteen 2010. Suosittuja kohteita ovat kirkot ja linnat, joissa noin neljännes vieraili vuosina 2003–2010. Taide- ja muissa museoissa käyneiden määrä vaihteli 14 %:n ja 18 %:n välillä. Modernin arkkiteh-

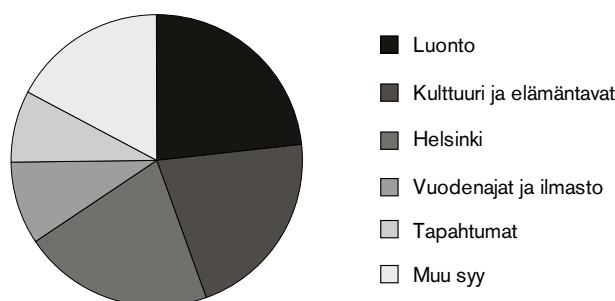
tuurin kohteissa vierailien osuus vaihteli 9 %:n ja 15 %:n välillä. Perinteisiä matkailukohteita – kirkkoja, linnoja ja museoita, huomattavasti alhaisempia kävijämääriä on erilaisissa musiikkitapahtumissa. Kirkkoihin ja museoihin pääsee vaivatta ilman ennakoon ostettuja lippuja milloin vain, mutta konsertit edellyttävät useimmiten ennakoon ostettua lippua. Kun konsertti myös ajoittuu täsmälliseen ajankohtaan, jota ei itse voi valita ja koska liput usein ovat kohtuullisen kalliita, jää konserteissa käyvien osuus ulkomaalaisista matkailijoista parhaimmallaankin vain 4 %:iin. Osuus on pieni, mutta absoluuttiseksi luvuksi muutettuna 3 %:n osuus vuonna 2010 merkitsi kuitenkin 185 000 henkilöä.

Taulukko 6. Ulkomaalaisten vierailut kulttuurikohteissa vv. 1998 ja 2003–2005, 2008 ja 2010 (% kaikista saapuneista)

Kohde/vuosi	1988	2003	2004	2005	2008	2010
Taidemuseo, näyttely	9	18	15	16	14	14
Klassinen musiikki, ooppera, baletti	2	3	2	4	3	3
Rock- tai jazz-konsertti	1				2	2
Muu kulttuuritapahtuma	2	3	3			
Kirkot ja linnat	40	29	23	24	23	23
Moderni arkkitehtuuri	25			15	9	11
Huvi-tai teemapuisto			9	10	9	9
Jokin kulttuurikohde tai -tapahtuma		34	33	37	35	35

Lähde; Tilastokeskus ja Matkailun edistämiskeskus: Rajahaastattelututkimus 1998, 2003–2005 ja 2008, 2010

Rajahaastattelututkimuksesta löytyy myös tietoa kulttuurin merkityksestä matkakohteen valinnassa. Kun tutkimuksessa vuonna 2007 kysyttiin ”Mikä seuraavista asioista vaikutti eniten (yksi tekijä) siihen, että valitsitte juuri Suomen lomakohteeksenne?”, vastanneista 21 % ilmoitti kulttuurin ja elämäntavan vaikuttaneen lomakohteen valintaan.

Kuvio 4. Ulkomaalaisten syyt tulla Suomeen lomamatkalle vuonna 2007

Lähde: Tilastokeskus ja Matkailun edistämiskeskus: Rajahaastattelututkimus

Vaikka Suomen luonto on useamman tutkimuksen perusteella Suomen merkittävin vetovoimatekijä, tulokset näyttävät, että suomalainen kulttuuri ja elämäntavat sekä tapahtumat ovat luonnon ohella merkittäviä vetovoimatekijöitä. Helsingin saama 21 % vuoden 2007 Rajahaastattelututkimuksessa muodostuu pitkälti kulttuuriin liittyvistä asioista. Suomalaisen kulttuurin ja elämäntapojen merkitys korostui myös vuonna 2009 tehdystä kulttuurimatkailututkimuksesta. Iso-Britanniassa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Venäjällä tehty tutkimus osoitti, että suomalainen omintakeinen kulttuuri ja suomalaisten elämäntavat ovat niitä asioita, jotka ulkomaisia matkailijoita Suomen kulttuuriannissa kiinnostavat (ks. 1.3.1 luku).

2.2.3 Museoiden ulkomaalaiset kävijät vuonna 2009

Museoista 139 seurasi vuonna 2009 ulkomaalaisten kävijöiden määrää siten, että käyntejä voidaan kuvata suuntaa-antavasti. Kaikkiaan museoissa tilastoitiin hieman yli viisi miljoonaa käyntiä. Ulkomaalaisia kävijöitä oli yhteensä 403 957 eli 8 % käyntien kokonaismäärästä. Eniten ulkomaalaisia kävi Suomen kansallismuseon museokohteissa, joissa vieraili yhteensä 51 682 ulkomaalaista matkailijaa. Helsingin kaupungin museossa ulkomaalaisia kävijöitä oli 41 000 ja Lapin maakuntamuseossa 34 833. Yli 15 000 ulkomaalaista kävijää oli vuonna 2009 myös Saamelaismuseum Siidassa, Alvar Aalto-museossa, Helsingin kaupungin taidemuseossa ja Designmuseumissa. Vuonna 2010 Suomenlinnan kokonaiskävijämäärä oli 700 000, josta noin puolet oli ulkomaalaisia.

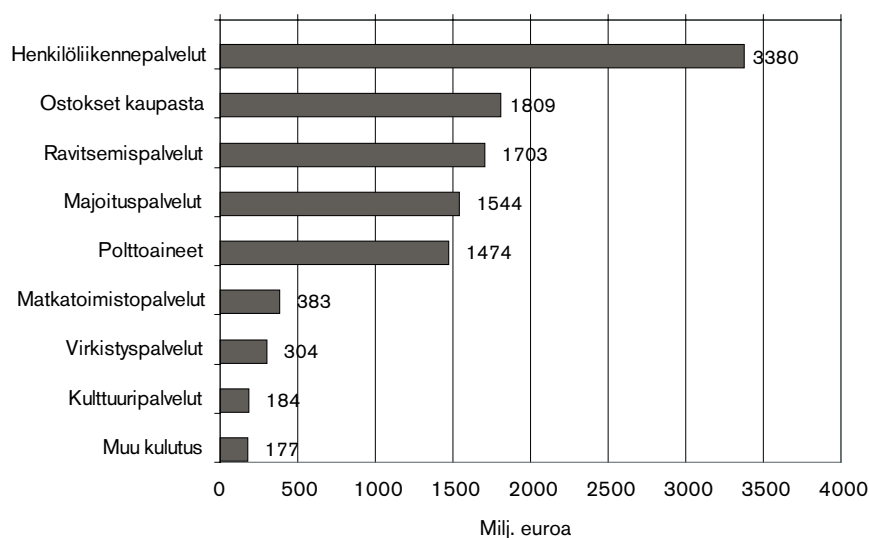
Taulukko 7. Ulkomaalaiset kävijät museoryhmittäin vuonna 2009

Valtion taidemuseot yhteensä	64 520
- Valtakunnalliset museot	58 625
- Valtion muut museot	5 895
Korotettua valtionosuutta saavat museot yhteensä	225 597
- Maakuntamuseot	129 284
- Aluetaidemuseot	38 171
- Valtakunnalliset erikoismuseot	58 142
Muut valtion osuuseumuseot	99 881
Muut kunnalliset ja yksityiset museot	13 959

Lähde: Museotilasto 2009. Museovirasto.

2.2.4 Ulkomaalaisten matkailijoiden kulutus (euroa) kulttuuripalveluihin

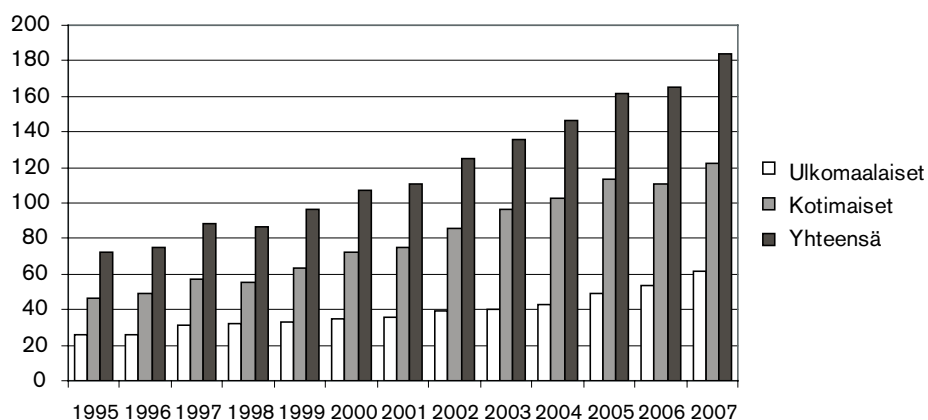
Tilastokeskuksen matkailutilinpidon mukaan matkailuun kulutettiin Suomessa yhteensä 11 miljardia euroa vuonna 2007. Ulkomaalaisten matkailijoiden osuus matkailun kokonaiskulutuksesta oli 29 %. Kulttuuripalveluihin matkailijat käyttivät 184 miljoonaa euroa vuonna 2007. Tästä ulkomaalaisten osuus oli noin 62 miljoonaa euroa eli 32 % (kuvio 5).

Kuvio 5. Matkailun kokonaiskulutus Suomessa vuonna 2007

Lähde: Tilastokeskus, Matkailutilinpito

Vuonna 2006 matkailuun kulutettiin yhteensä reilut 10 miljardia euroa. Ulkomaalais-
ten osuus kokonaiskulutuksesta oli noin 27 %. Kulttuuripalveluihin matkailijat käyttivät
kaikkiaan 165 miljoonaa euroa, josta ulkomaalaisten matkailijoiden kulutuksen osuus oli
32 %. Kulutus näyttää kasvaneen suhteellisen tasaisesti ajanjaksolla 1995–2007 (kuvio 6).

Kuvio 6. Matkailijoiden kulutus kulttuuripalveluihin Suomessa vuosina 1995–2007 (miljoonaa euroa)

Lähde: Tilastokeskus, Matkailutilinpito

3 Työryhmän suunnitelma jatkotyöskentelyä varten

Kulttuurimatkailun kehittäminen tukee pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman 22.6.2011 tavoitetta edistää kulttuuriyrittäjyyttä, luovien alojen työpaikkojen syntymistä, kulttuurivientiä ja aluekehittämisen toimia. Hallitusohjelman mukaan matkailualan kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän lisäämiseksi tarvittavat toimenpiteet kootaan matkailustrategiaksi.

Joulukuussa 2008 kulttuuriviennin ohjausryhmän hyväksymässä Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen toimintaohjelmassa vuosille 2009-2013 määritellyt tavoitteet ja kehittämistoimet ovat edelleen oikeansuuntaiset sekä linjassa nykyisen hallitusohjelman että ohjelman hyväksymisen jälkeen valmistuneiden kulttuuri- ja matkailupolitiikkaa ohjaavien asiakirjojen kanssa (ks. 2.1 luku).

Työryhmän tähänastisen työskentelyn perusteella ja kulttuurimatkailun kehityksen valossa voidaan todeta, että kulttuurin matkailullisella tuotteistamisella voi olla arvioitua enemmän potentiaalia kulttuurialojen talouden ja työllisyyden vahvistamisessa. Kulttuurin ja taiteen avulla voidaan tuoda laajasti uudenlaista näkökulmaa matkailualalle, mikä puolestaan vahvistaa matkailuelinkeinon kilpailukykyä ja matkailun kestävä kehitystä. Matkailu- ja kulttuurialat ovat työvoima- ja PK-valtaisia ja ne työllistävät nuoria. Matkailuelinkeinon merkitys alueen taloudelle on suhteellisen suuri varsinkin Uudellamaalla, Lapissa, Kainuussa ja Ahvenanmaalla.

Jatkotyöskentelyssä toimintaohjelman kehittämistoimilla pyritään luomaan ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun vahvistamisen ohella edellytyksiä kotimaan kulttuuri- matkailun kestävälle kehittämiselle ja kasvulle. Kehittämistoimien toteuttamisessa on tarpeen vahvistaa yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa ja kiinnittää huomiota varsinkin metropolialueen kulttuurimatkailun kehittämiseen. Hallitusohjelman mukaan metropolialueen kokonaisvaltaista kehitystä koko maan kansantalouden veturina ja kansainvälisesti kilpailukykyisenä alueena vahvistetaan muun muassa palveluja ja elinkeinotoiminnan edellytyksiä kehittämällä. Hallitusohjelmassa todetaan, että ”alueen kehitystä vahvistetaan edelleen ottaen huomioon eurooppalainen kilpailutilanne ja erityisesti Itämeren kehitysnäkymät ja Venäjän läheisyys.”

Työryhmä on laatinut seuraavan suunnitelman käytännön jatkotoimenpiteiksi:

Jatkotoimenpide 1. Kulttuurimatkailua kuvaavien tilastojen kehittäminen

- Määritellään tilastoinnin ja tutkimuksen kehittämistarpeet, erityisesti millaista tietoa tarvitaan ja kuinka usein. Tavoitteena on löytää pysyvä ja jatkuva menetelmä tiedon keräämiseksi sekä sen saatavuuden ja käytettävyyden parantamiseksi.

Jatkotoimenpide 2. Kansallisen kulttuurimatkailun katto-ohjelman, Culture Finland, toimeenpano

- Ohjelma yhdistää eri puolilla Suomen tapahtuvaa kulttuurimatkailun kehittämistyötä. Alueilla ohjelman toteuttamista edesauttavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY), alueelliset taidetoimikunnat ja maakuntien liitot.
- Ohjelman puitteissa pilotoidaan malli kulttuurimatkailun välittäjätoiminnaksi.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa käytettävissä olevien määrärahojensa puitteissa ohjelmaa.

Jatkotoimenpide 3. Yhteistyö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) kanssa

- Ministeriöiden sekä ELY-keskusten yhteistyöllä vahvistetaan alueiden kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen ja kulttuurimatkailun ohjelmalveluyritysten syntymisen edellytyksiä sekä tätä kautta kulttuurin ja luovien alojen työllisyyttä.

Jatkotoimenpide 4. Metropolialueen kulttuurimatkailun vahvistaminen

- Kehittämistyössä tiivistetään yhteistyötä metropolialueen kaupunkien kanssa. Metropolialueen kulttuuritarjonta ja matkailijamäärä ovat muuhun maahan verrattuna ylivoimaisesti suurimmat, joten alueen sisältämä kehityspotentiaali on merkittävä ja sillä on heijastusvaikutuksia koko maahan.

Jatkotoimenpide 5. Euroopan unionin ja kansainvälisten toimien hyödyntäminen

- Lähtökohtana on vaikuttaa ja toimia aktiivisesti EU:ssa ja kansainvälisissä organisaatioissa kulttuurimatkailun kestäväksi kehittämiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää EU:n uusien ohjelmien valmisteluun kansallisella ja EU:n tasolla, jotta niissä otetaan huomioon kulttuurimatkailun kehittämisen tarpeet.

Jatkotoimenpide 6. Rahoitus

- Opetus- ja kulttuuriministeriö on osoittanut osana kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanoa määrärahan kulttuurin matkailulliseen tuotteistamiseen vuodesta 2009 alkaen. Avustus on luonut tarpeellisen lisäresurssin kulttuurimatkailun kehittämiseen. Kulttuurin matkailullista tuotteistamista koskevien kehittämistoimien rahoittamiseksi on perusteltua jatkossakin osoittaa määräraha, jonka kohdentamisessa painotetaan kulttuurialan työllisyyttä ja ansaintamahdollisuuksia.
- Kulttuuritapahtumien matkailullinen kehittäminen on ensisijainen kehittämiskohde vuonna 2011. Vuosina 2012–2013 määritellään uudet painotukset.

Työryhmä laatii toiminnastaan vuoden 2013 aikana loppuraportin, jossa esitetään jatkotoimet kulttuurimatkailun kehittämiseksi.

Asiantuntijoiden kuuleminen

- 24.03.2009 Kulttuuritilasto 2007, erikoistutkija Sari Karttunen, Tilastokeskus.
Kulttuuripolitiikan indikaattorit, projektitutkija Tiina Kautto, opetus- ja kulttuuriministeriö.
Kulttuurimatkailun tuotekehitysmalli, ohjelmakoordinaattori Riikka Niemelä, Turku Touring.
- 08.09.2009 Kulttuurimatkailun koulutus -selvitys, tutkija Jari Klemola, Humanistinen ammattikorkeakoulu.
Selvitys kulttuurimatkailun tuottamotoiminnasta, toimitusjohtaja Veli-Matti Koljonen, Coop Consult Oy.
- 17.11.2009 Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen hanke, projektipäällikkö Anne Karsikas-Järvinen ja projektikoordinaattori Lotta Kuitinlahti, Kulttuurin Ketju-hanke.
Suomalaisten kulttuuritapahtuminen matkailullinen merkittävyys ja kansainvälinen potentiaali, projektipäällikkö Eva-Maria Hakola, Itä-Suomen yliopisto.
Kulttuurimatkailun katto-ohjelman valmistelu, tutkimus- ja tuotekehitysjohtaja Mari Righini, Matkailun edistämiskeskus.
- 16.02.2010 Selvitys kulttuurimatkailun kehittämiseen sopivista rahoitusohjelmista, matkailuasiantuntija Nina Vesterinen, femEmare Oy.
Kiinnostaako Suomi kulttuurimatkailukohteena?, yksikönjohtaja Sakari Nurmela, TNS-Gallup.
- 25.10.2010 Valtion tuki kulttuuritapahtumille, tutkija Pauli Rautiainen, Tampereen yliopisto.
- 11.1.2011 Kulttuurin Ketju-hankkeen esittely, projektipäällikkö Anne Karsikas-Järvinen.
Kulttuurimatkailun kansallinen katto-ohjelman, Culture Finland, käynnistyminen, projektipäällikkö Soila Palviainen.

Loppuviitteet

- 1 Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen. Esitys toimintaohjelmaksi 2009–2013. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:34.
- 2 Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:9.
- 3 Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013. Kauppa- ja teollisuusministeriö 21/2006.
- 4 Näin suomalaista kulttuuria viedään. Opetusministeriön julkaisuja 2008:15, 2009:38, 2010:10. Kulttuurivienti näkyy, uudistaa ja vaikuttaa; Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelman 2007–2011 loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:20.
- 5 Survey on the attitudes of Europeans towards tourism. Flash Eurobarometer 328. Publication 13 May 2011.
- 6 Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2009-2013. Matkailun edistämiskeskus 2009.
- 7 Suomen tunnettuus ja mielikuva. Iso-Britannia, Ranska, Saksa 2011. Visit Finland.
- 8 Tehtävä Suomelle. Suomen maabrändivaltuuskunnan loppuraportti, 2010.
- 9 Pirkanmaan festivaalit Voimaa verkostoista. 2010 kävijäkyselytutkimus loppuraportti. Prifest ry.
- 10 Sata-Häme soi -festivaalin asiakasprofiili ja taloudelliset vaikutukset Ikaalisissa, Tampereen yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos, 2009
- 11 Maaseutumaisen kulttuuritapahtuman olemus, kehitys ja menestys. Kymmenen kehityskertomusta Suomesta, Norjasta ja Uudesta-Seelannista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 2010.
- 12 Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimenpiteet 2010–2020-ohjelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:13.
- 13 Suomen rakennerahastostrategia 2007–2013, 30.7.2007.
- 14 Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa vuosina 2007–2010. TEM raportteja 20/2011.
- 15 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8.
- 16 Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12.
- 17 Suomen matkailustrategia 2020. 4 hyvää syytä edistää matkailutoimialojen kehitystä. Työ- ja elinkeinoministeriö 2010.

- 18 Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen matkailupolitiikasta 24.3.2011.
- 19 Suomen aluekehittämisstrategia 2020. Työ- ja elinkeinoministeriö 17.3.2010.
- 20 Komission tiedonanto "Eurooppa 2020: Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun strategia" KOM (2010)2020.
- 21 Eurooppa 2020 -strategia Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2011. Valtiovarainministeriö.
- 22 Neuvoston ja neuvostossa kokoontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätelmät kulttuurialan työsuunnitelmasta kaudelle 2011–2014. EUVL C 325/1, 1.12.2010.
- 23 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Eurooppa, maailman ykkösmatkailukohde – Euroopan matkailupolitiikan uudet puitteet. Bryssel 30.6.2010. KOM (2010) 352 lopullinen.
- 24 Vihreä kirja. Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön. Bryssel 27.4.2010 KOM (2010) 183 lopullinen.
- 25 Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuuksien käyttöön otto. Euroopan parlamentin päätöslauselma 12 toukokuuta 2011.
- 26 Komission yksiköiden valmisteluasiakirja komission tiedonantoon Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle Euroopan unionin Itämeren aluetta varten. Toimintasuunnitelma. Bryssel SEC (2009) 712/2. KOM (2009) 248.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-063-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)